

**UNIVERZITA
JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA**

magisterské kombinované studium

2010–2012

Diplomová práce

Bc. Olga Rozkovcová, DiS.

Spolupráce VS ČR s neziskovými organizacemi a PMS

Praha 2012

Vedoucí diplomové práce:

PaedDr. Lubomír Bajcura, Ph.D.

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

Master Combined Studies

2010–2012

Diploma Thesis

Bc. Olga Rozkovcová, DiS.

Cooperation between the Prison Service of Czech Republic
and non-profit organizations, and the Probation and Media-
tion Service of Czech Republic

Prague 2012

The Diploma Thesis Work Supervisor:
PaedDr. Lubomír Bajcura, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Olešné dne 22.1.2012

.....
Olga Rozkocová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala především panu PaedDr. Lubomíru Bajcurovi, Ph.D., vedoucímu mé diplomové práce, za odborný dohled nad zpracováním mé práce a za cenné rady, které mi vždy ochotně poskytl.

Anotace

Tato práce je zaměřena na problematiku spolupráce Vězeňské služby ČR s neziskovými organizacemi a Probační a mediační službou ČR. Úvodní kapitola diplomové práce se zabývá vymezením pojmů trest, druhy věznic, oddělení věznic, programy zacházení a v neposlední řadě i odborní zaměstnanci. Následující kapitola popisuje již samotnou neziskovou organizaci – SANANIM, o. s. Je zde popsán cíl organizace, klientela, prostředky, podmínky a elementy, ve kterých spočívá spolupráce s VS ČR. V další kapitole jsou pak stejné skutečnosti popsány v oblasti spolupráce se Sdružením pro probaci a mediaci v trestní justici a v další kapitole pak s Probační a mediační službou ČR. Další oddíl se zabývá již vlastním šetřením na základě kazuistik a dotazníku. Cílem práce bylo zjistit, zda neziskové organizace a Probační a mediační služba ČR usnadňují odsouzenému reintegraci do společnosti po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

Prostřednictvím šetření bylo zjištěno, že instituce spolupracující s VS ČR odsouzenému napomáhají, pokud si on sám pomoc vyžádá a je motivován pro změnu ve svém chování a má zájem se začlenit do společnosti po propuštění z výkonu trestu.

Klíčové pojmy:

etopedie, re/integrace, kriminalita, norma, odsouzený, organizace, pedagogika, penologie, prevence, resocializace, spolupráce, věznice, výkon trestu.

Annotation

This work is focused on cooperation between the Prison Service of Czech Republic and non-profit organizations, and the Probation and Mediation Service of Czech Republic. Introductory chapter deals with the definition of punishment, types of prisons, prison's department, treatment programs and also with the expert staff. The following section describes a non-profit organization – SANANIM, o.s. The objective of this organization, clients, resources, conditions and elements, through which SANANIM cooperates with the Prison Service of Czech Republic are described there. The next chapter describes the same theme, but this time for the Association for probation and mediation in criminal justice and then in the next chapter for Probation and Mediation Service. The next part of this work deals with already own investigation based on casuistry and on questionnaire. The aim of this study was to find out, how much non-profit organization and Probation and Mediation Service help to condemned peoples with integration into society after release from imprisonment.

By investigation was found out, that institutions cooperating with Prison Service of Czech Republic help to condemned man if he wants to help himself and is motivated to change his behavior and is keen to integrate into society after his release from prison.

Key words:

ethopedy, re/integration, crime, standard, condemned, organization, pedagogy, penology, prevention, resocialization, cooperation, imprisonment.

OBSAH

ÚVOD.....	8
1. Život ve věznici	10
1.1. Výkon trestu	10
1.2. Druhy trestů, účel	11
1.3. Členění věznic	12
1.4. Oddělení věznice	13
1.5. Programy zacházení	15
1.6. Odborní zaměstnanci.....	16
2. SANANIM, o.s.....	19
2.1. Klíčové cíle sdružení.....	19
2.2. Centrum pro osoby v konfliktu se zákonem	20
2.3. Pracovní a sociální agentura	23
2.4. Spolupráce s Vazební věznicí Praha Ruzyně.....	24
3. Sdružení pro probaci a mediaci v justici, o.s.....	28
3.1. Cíle a činnost sdružení	28
3.2. Působnost a aktivity realizované ve věznicích.....	29
4. Probační a mediační služba	31
4.1. Poslání a cíle PMS	32
4.2. Zákon č. 257/2000 Sb.	33
4.3. Pilotní projekt.....	35
5. Vlastní šetření.....	38
5.1. Metody šetření a místo šetření.....	38
5.2. Případové studie	39
5.2.1. Odsouzený D.K.	39
5.2.2. Odsouzený T.M.	43
5.2.3. Vyhodnocení případových studií	45
5.3. Dotazníkový průzkum.....	46
5.3.1. Stanovení hypotéz	46
5.3.2. Sestavení dotazníku.....	47
5.3.3. Vyhodnocení dotazníku.....	48
ZÁVĚR.....	58
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	60
SEZNAM PŘÍLOH	62

ÚVOD

Výběr tématu diplomové práce nebyl zcela náhodný. V roce 2001 jsem nastoupila do Věznice Oráčov, kde jsem vykonávala zpočátku funkci vychovatele a od roku 2005 funkci sociálního pracovníka na oddělení výkonu trestu. V téže funkci pracuji stále, ale od roku 2008 ve Vazební věznici Praha-Ruzyně.

Vzhledem k tomu, že se jedná o značně rozsáhlé téma, není možno je v rozsahu doporučeném pro diplomovou práci ve všech souvislostech důkladně a podrobně rozvést. Aby ale zůstal současně cíl a smysl práce naplněn, jsou některé zmíněné oblasti uvedeny ve stručnosti a s odkazy na další dostupné zdroje doplňujících informací.

K základním potřebám člověka patří mimo jiné i pocit jistoty a bezpečí. Někteří jedinci však tyto pocity druhým narušují. Společnost si postupem vývoje vytvořila pravidla – zákonné normy a před takovýmito jedinci, kteří je nerespektují a jsou považováni okolím za nebezpečné, se proto snaží vždy chránit. Ochrana společnosti před pachateli trestných činů je záměrem trestu. Trest by měl zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působil výchovně i na ostatní členy společnosti. Jedním ze způsobů, jak tohoto dosáhnout, je uvěznění nebezpečných jedinců a jejich zacházení orientované výchovně s perspektivou budoucí reintegrace a resocializace. Věznění by měli být v zásadě jen ti jedinci, u nichž selhala jiná opatření společenské kontroly, či nelze reálně předpokládat, že budou účinná. Trest vězením by měl být až tím posledním prostředkem, který společnost použije na svou ochranu před pachatelem.

Pachatelem trestné činnosti se může stát kdokoli, kterýkoli jedinec společnosti, jedinec bez rozdílu původu, sociálního postavení, zdravotního stavu, inteligence či věku. Někdy se páchání trestné činnosti dopouští individuálně záměrně, plánovaně a má předem vytvořený cíl, kterého chce dosáhnout s vědomím, že porušuje zákonné normy, které mají společnost ochraňovat. Jindy stačí souhra náhod - okamžik, špatné místo nebo situace, ve které se člověk neplánovaně ocitl a z řádného občana se najednou stane pachatel trestného

činu. Změní se najednou sociální role, která změní prožívání, uvažování a chování jedince.

Do procesu zacházení s odsouzenými patří i příprava na život po propuštění, kdy teprve bez kontroly vězeňského personálu může v pravém slova smyslu započít proces resocializace a kýžený cílový stav označovaný zejména soudci stejným pojmem, aniž by bylo rozlišováno, zda se míní proces, či vize stavu reintegrované a opět socializované osobnosti. Diplomová práce popisuje, jak k takové přípravě a poté i k usnadnění samotné integrace napomáhají neziskové organizace spolupracující s Vězeňskou službou ČR. Úvodní kapitola diplomové práce se zabývá vymezením pojmů trest, typy věznic, oddělení věznic, programy zacházení a v neposlední řadě i odborní zaměstnanci. Následující kapitola popisuje již samotnou neziskovou organizaci – SANANIM, o. s. Je zde popsán cíl organizace, klientela, prostředky, podmínky a elementy, ve kterých spočívá spolupráce s VS ČR. V další kapitole jsou pak stejné skutečnosti popsány tentokrát ve vztahu ke Sdružení pro probaci a mediaci v trestní justici a v další kapitole pak k Probační a mediační službě ČR. Další oddíl se zabývá již vlastním šetřením na základě případové studie a dotazníku. Pro přiblížení byly pro napsání kazuistik vybrány dva případy z osobní zkušenosti při vykonávání funkce sociální pracovníce ve Vazební věznici Praha-Ruzyně.

Cílem práce bylo zjistit, zda neziskové organizace a Probační a mediační služba ČR usnadňují odsouzenému integraci do společnosti po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

Mgr. Kamila Meclová v době, kdy vykonávala funkci generální ředitelky Vězeňské služby ČR, uvedla: „Vězeňství je speciální sociální službou společnosti. Vězení je umělý svět, který vytváří a podporuje nepřírozené vztahy s nepřírozenými hodnotovými žebříčky, je naší snahou zapojit a integrovat do převýchovných procesů nejrůznější společenské organizace. Na nápravě problémů se tak musí podílet stát spolu s neziskovým sektorem, pro jehož působení však musí být nejprve vytvořeny vhodné materiální podmínky.“¹

¹ Miovský, M., Spirig, H., Havlíčková, M. *Vězeňství a nelegální drogy*. Praha: Úřad vlády ČR, 2003. ISBN 80-86724-03-X, s. 89.

1. Život ve věznici

„Zdi věznic oddělují zločince od bezúhonných občanů jako hradby. Zákon a spravedlnost musí panovat nad životy na obou stranách těchto zdí.“²

1.1. Výkon trestu

Již od počátku historie lidstva se setkáváme s termínem trest a trestání. V dnešní době prostředí vězeňství představuje pro veřejnost stále něco neznámého a nepoznaného. Média a veřejnost věnují pozornost vězeňství pouze v případech, kdy je něco špatně, když nastane mimořádná událost – kam patří útěk vězně, vzpoury vězňů a podobně. V posledních letech je to i nárůst počtu odsouzených, který vede k přeplněnosti věznic, což má vliv jak na samotné vězně, tak i na personál věznic. Bez ohledu na to, jaké informace o vězeňství veřejnost má, lze však konstatovat, že vězeňský systém prošel mnoha změnami. V určitém smyslu věznice odrážejí změny a principiální hodnoty dané společností.

Práva všech občanů České republiky se opírají o ústavní pořádek České republiky, jež tvoří Ústava České republiky, Listina základních práv a svobod a další ústavní zákony.³

Pravidla upravující VTOS vyplývají ze zákona 140/1961 Sb., trestní zákon, 40/2009 Sb. trestní zákoník (platný od 1. 1. 2010) a ze zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Důležitým právním předpisem upravujícím VTOS je také zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. Na zákon navazuje vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č. 345/1999, kterou se vydává řád VTOS. Nelze opomenout ani zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci ČR.

Střežení odsouzených, vykonávání dozoru nad nimi, metody zacházení a stanovené podmínky VTOS zabezpečuje Vězeňská služba České republiky

² Bajcura, Lubomír. *Práva vězně: Od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-555-6, s. 15.

³ Tamtéž.

(VS ČR), která je ozbrojeným bezpečnostním sborem. Tento zabezpečuje výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody, ochranu pořádku a bezpečnost při výkonu soudnictví a správě soudů.

Zmizely prvky výlučnosti a nadřazenosti ozbrojené složky a plně se v textu zákona odrážejí principy Evropských vězeňských pravidel a mezinárodních konvencí z oblasti lidských a občanských práv.⁴

Základní organizační jednotky vězeňské služby jsou:

- generální ředitelství – v čele stojí generální ředitel VS ČR, kterého jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti, kontrolní činnost a metodické vedení v ostatních organizačních jednotkách provádí odbory generálního ředitelství
- vazební věznice,
- věznice,
- Institut vzdělávání se sídlem ve Stráži pod Ralskem
- ústavy pro výkon zabezpečovací detence⁵

1.2. Druhy trestů, účel

Trest je velkým zásahem do života jedince i jeho okolí. Trestní zákon č. 140/1961 Sb. vymezuje účel trestu, druhy trestů takto:

Účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti.

Za spáchané trestné činy může soud uložit tyto tresty:

- a) odnětí svobody,
- b) domácí vězení,
- c) obecně prospěšné práce,
- d) propadnutí majetku,
- e) peněžitý trest,
- f) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,

⁴ Hála, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005, s. 51.

⁵ Zákon č. 555/1992 Sb.

- g) zákaz činnosti,
- h) zákaz pobytu,
- i) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- j) ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání
- k) ztrátu vojenské hodnosti,
- l) vyhoštění.⁶

Trest odnětí svobody spočívá především ve fyzickém omezení pachatele trestné činnosti na svobodě. Jedná se o trest, který představuje pro pachatele trestné činnosti největší zásah do jeho práv a svobod, měl by proto být ukládán především v případech, kdy se jeví ostatní druhy trestů jako nedostatečné nebo neúčinné.

1.3. Členění věznic

Věznice se člení podle způsobu vnějšího střežení bezpečnosti do čtyř základních typů, a to:

- a) věznice s dohledem (typ „A“) – soud zařadí do tohoto typu věznice zpravidla pachatele, který byl odsouzen za trestný čin z nedbalosti a který dosud nebyl odsouzen za úmyslný trestný čin,
- b) věznice s dozorem (typ „B“) – do tohoto typu věznice soud zařadí pachatele, kterému byl uložen trest za trestný čin spáchaný z nedbalosti a který již byl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin, nebo pachatele, kterému byl uložen trest za úmyslný trestný čin ve výměře nepřevyšující dva roky a který dosud nebyl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin,
- c) věznice s ostrahou (typ „C“) – do tohoto typu zařadí pachatele, kterému byl trest uložen za úmyslný trestný čin a nejsou zároveň splněny podmínky pro umístění do věznice s dozorem nebo se zvýšenou ostrahou, a pachatele, který byl odsouzen pro trestný čin spáchaný z nedbalosti a nebyl zařazen do výkonu trestu odnětí svobody do věznice s dohledem nebo s dozorem,

⁶ Trestní zákoník č. 40/2009 Sb., § 52

- d) věznice se zvýšenou ostrahou (typ „D“) – nejpřísnější typ věznice, do které soud zařadí pachatele, kterému byl uložen trest odnětí svobody na doživotí nebo jako zvlášť nebezpečnému recidivistovi, trest ve výměře nejméně osmi let nebo pachateli, který byl odsouzen za úmyslný trestný čin a v posledních pěti letech uprchl z výkonu vazby nebo výkonu trestu.⁷

Vedle základních typů věznic se zřizují zvláštní věznice pro mladistvé, pro ženy a matky s dětmi. V rámci jedné věznice mohou být zřízena oddělení různých typů, pokud tím nebude ohrožen účel výkonu trestu.⁸

1.4. Oddělení věznice

„O smyslu věznic vypovídají tyto věty. Účelem výkonu trestu odnětí svobody je zabránit odsouzenému v dalším páčání trestné činnosti a soustavně ho vychovávat k tomu, aby vedl život řádného občana. Ve výkonu trestu odnětí svobody se musí respektovat přirozená důstojnost lidské osobnosti, nesmí být použity kruté, nebo lidskou důstojnost ponižující způsoby zacházení a trestání.“⁹

V rámci jedné věznice mohou být zřízeny v oddělení výkonu trestu ještě různé typy specializovaných oddělení. Odsouzení vybraní do těchto oddělení jsou také ubytováni odděleně od běžných oddílů odsouzených.

V rámci jedné věznice jsou tato oddělení:

Nástupní oddělení (NO) – pravomocně odsouzená osoba nastupuje VTOS v určené věznici, kde podstoupí celkové zdravotní vyšetření, cca do 20 dnů je stanovena zdravotní klasifikace.¹⁰ Následně určený zaměstnanec – tzv. dispečer referátu dislokace vězněných osob odboru výkonu vazby a trestu Ge-

⁷ Trestní zákoník č. 140/1961 Sb., § 39a

⁸ Informace Vězeňské služby ČR. [online] Praha: VS ČR, 2010. [cit. 2010-11-12]. Dostupné na WWW: <www.vscr.cz>

⁹ Bajcura, Lubomír. *Práva vězně: Od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-555-6.

¹⁰ Nařízení č. 5/2008 ministra spravedlnosti o lékařské posudkové činnosti v podmínkách VS ČR u osob ve výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody.

nerálního ředitelství Vězeňské služby České republiky rozhodne o umístění odsouzeného do konkrétní věznice k vykonání zbytku trestu. Na NO jsou odsouzení umístováni ihned po příjezdu do této věznice. NO slouží především k seznámení odsouzeného se všemi platnými právními předpisy a zákony, jako např. se zákonem o výkonu trestu odnětí svobody, s vnitřním řádem věznice. V průběhu pobytu odsouzeného na NO provede vychovatel a odborní zaměstnanci (psycholog, speciální pedagog, sociální pracovníce) s odsouzeným individuální pohovory, na jejichž základě zpracují posouzení, která jsou podkladem pro zpracování komplexní zprávy o odsouzeném a stanovení konkrétního programu zacházení. Lékař provede vstupní prohlídku, stanoví možná omezení při pracovním zařazení, typ diety apod. Na návrh vychovatele, po schválení odbornou komisí a z rozhodnutí ředitele věznice je odsouzený zařazen do postupné skupiny vnitřní diferenciací (PSVD) a následně vyřazen z nástupního oddělení na příslušný oddíl.

Výstupní oddělení – jsou ve věznicích zřizována pro pobyt těch odsouzených, kteří se před očekávaným skončením výkonu trestu potřebují intenzivněji připravovat na život na svobodě. Účelem tohoto oddělení je pomáhat odsouzeným při vytváření příznivých podmínek pro samostatný způsob života po propuštění a minimalizovat možná rizika jejich selhání. Do výstupního oddělení jsou umístováni odsouzení, kteří mají zpravidla trest delší než 3 roky a mají 6 měsíců do konce trestu anebo odsouzení, kteří se připravují na podmíněné propuštění, také 6 měsíců před propuštěním. Podstatou činnosti výstupního oddělení je zajištění takového zacházení s odsouzenými, které jim pomůže předvídat úskalí přechodu do občanského života. Poskytne jim získání potřebných praktických informací a dovedností pro celkovou orientaci v souladu se zákonem.

Odsouzení jsou zařazováni dle platných právních předpisů do tří PSVD (zpočátku většinou nastupují do II. skupiny) dle jejich přístupu k naplňování stanoveného cíle programu zacházení.

Krizové oddělení – je zřízeno pro dočasný pobyt odsouzených, pro něž je umístění ve větším kolektivu odsouzených z objektivních i subjektivních důvodů ohrožující, je zdrojem psychického strádání nebo vyžaduje dočasnou,

krátkodobou intenzivní psychologickou, psychiatrickou, speciálně pedagogickou péčí nebo sociální pomoc. O umístění odsouzeného na toto oddělení zodpovídá psycholog.

Oddělení bezdrogové zóny – toto oddělení je určeno pro odsouzené, u kterých byla zjištěna na základě vyšetření drogová závislost. Lze do něho umístit i odsouzené, kteří pouze přišli do styku s drogami, a nelze u nich hovořit o závislosti. Je určeno zpravidla pro odsouzené, kteří mají konec trestu odnětí svobody v rozsahu 5 měsíců až dvou let. Cílem je naučit odsouzené řešit problémy, konflikty a životní situace bez požití drogy. Na tomto oddělení se také častěji provádějí kontroly k zabránění šíření drog, zejména formou odběru moči a krve odsouzených.

Oddělení odsouzených s poruchami duševními a poruchami chování – název oddělení sice neodpovídá současné terminologii speciální pedagogiky, z názvu vyplývá, že toto oddělení je určeno především pro osoby s nízkou mentální úrovní. Kromě jedinců se sníženým intelektem jsou do tohoto oddělení zařazováni také odsouzení fyzicky slabší nebo psychicky méně odolní eventuálnímu napadení. Zde je těmto odsouzeným umožněn výkon trestu v prostředí, které nebude zhoršovat jejich psychický stav. Cílem je příprava odsouzených na návrat a bezproblémové zapojení do původního sociálního prostředí.¹¹

1.5. Programy zacházení

„Zacházení s odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody je v současnosti prioritou vězeňské práce a zároveň měřítkem efektivity a úspěšnosti trestu.“¹²

V současné vězeňské praxi je při zacházení s odsouzenými jako stěžejní organizační a pedagogický prostředek uplatňován tzv. program zacházení (PZ). Stanovuje se již na NO. Cílem PZ je změnit postoj odsouzeného a odstranit

¹¹ Rozkocová, Olga. Bakalářská práce, Komunikace se sluchově postiženým ve výkonu trestu. Praha, 2010.

¹² Černíková, V., Sedláček, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní Akademie ČR, 2002. ISBN 80-7251-104-1, s. 58.

nežádoucí formy jeho chování, vytvořit mu podmínky pro přijetí nových vzorů chování a jednání, jež by odsouzenému pomohly k lepšímu opětovnému zařazení do společnosti.

Cíle PZ se stanovují na základě poznatků o odsouzeném získaných z vyhotovených posouzení specialistů na nástupním oddělení (z komplexní zprávy) a ze studia spisové dokumentace. Jakmile jsou stanoveny cíle PZ, odsouzený si dále, ve spolupráci se speciálním pedagogem, vybírá z nabídky jednotlivých aktivit. Výběrem aktivity se pak zavazuje k jejímu plnění. Podpisem PZ se vězeň zavazuje, že bude usilovat o aktivní činnost v rámci jednotlivých aktivit svého individuálního programu zacházení a věznice naproti tomu přebírá odpovědnost za to, že vězni pro vybrané aktivity vytvoří personální, materiální a další podmínky. Plnění PZ je pravidelně vychovatelem vyhodnocováno, speciálním pedagogem aktualizováno, doplňováno, eventuálně měněno po dohodě s odsouzeným.¹³

Program zacházení je výchovný prostředek, jehož základem je vedení odsouzených k přijetí odpovědnosti za spáchaný trestný čin a naplňování účelu trestu. Programy jsou sestavovány z jednotlivých aktivit vycházejících z možností věznice. Nabídka aktivit PZ je uvedena v příloze vnitřního řádu věznice.¹⁴

Programy zacházení tvoří pět oblastí:

- 1/ pracovní aktivity
- 2/ vzdělávací aktivity
- 3/ speciálně výchovné aktivity
- 4/ zájmové aktivity
- 5/ oblast vytváření vnějších vztahů.

1.6. Odborní zaměstnanci

Odborní zaměstnanci jsou následujících profesí:

¹³ Rozkocová, Olga. Bakalářská práce, Komunikace se sluchově postiženým ve výkonu trestu. Praha 2010.

¹⁴ Vnitřní řád Vazební věznice Praha-Ruzyně s účinností od 1. 12. 2008, čl. 23, s. 18.

Speciální pedagog je odborný zaměstnanec výkonu trestu s dosaženým vysokoškolským vzděláním pedagogického směru zaměřeného na speciální pedagogiku. Metodicky vede vychovatele a zodpovídá ve spolupráci s ostatními odbornými zaměstnanci za úroveň odborného zacházení s jednotlivými odsouzenými na základě jejich komplexní zprávy. Provádí speciálně pedagogické diagnostiky u odsouzených, zajišťuje u odsouzených odbornou úroveň realizace programu zacházení a garantuje zařazení odsouzeného do vnitřní diferenciací. Vede zpravidla jednu aktivitu programu zacházení z oblasti speciálně výchovných a vzdělávacích aktivit.

Psycholog je odborný zaměstnanec výkonu trestu s vysokoškolským psychologickým vzděláním (jednooborová psychologie). U odsouzených garantuje odbornou psychologickou činnost a podílí se na realizaci programu zacházení. Zpracovává psychologické posouzení včetně doporučení pro individuální program zacházení, vede zpravidla jednu aktivitu PZ z oblasti speciálních výchovných aktivit. „Psycholog by měl být jakýmsi monitorovacím střediskem vězeňského zařízení“.¹⁵

Vychovatel je odborným zaměstnancem oddělení výkonu trestu, který dosáhl minimálně vyššího odborného vzdělání pedagogického zaměření. Pedagogicky usměrňuje svěřené odsouzené, dbá na kázeň, pořádek a upravenost ubytovacích prostor, motivuje odsouzené s cílem komplexně vychovávat, vzdělávat, diagnostikovat a preventivně působit na celkový rozvoj osobnosti a na jeho socializaci, resocializaci a reedukaci. Stejně jako ostatní odborní zaměstnanci vede aktivity PZ.

Vychovatel-terapeut je dalším zaměstnancem oddělení výkonu trestu a dosaženým vysokoškolským vzděláním v oblasti pedagogicko-psychologické nebo zdravotně-sociální. Má sociálně psychologický výcvik, nebo terapeutický výcvik v rozsahu 500 hodin. Vede individuální a skupinové programy, speciálně výchovné aktivity PZ, sebeobslužné činnosti s odsouzenými, organizuje pro odsouzené hromadné akce volnočasového charakteru, volí vhodné formy a metody přístupu ke specifickým kategoriím odsouzených.

¹⁵ Hála, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií. 2005, ISBN 80886708-05-5, s. 58.

Sociální pracovník je odborný zaměstnanec výkonu trestu s minimálně vyšším odborným vzděláním v oborech zaměřených na sociální práci, sociální pedagogiku, speciální pedagogiku, sociálně právní činnost či charitativní činnost. Podmínky odborné způsobilosti pro výkon povolání sociálního pracovníka jsou striktně uvedeny v zákoně o sociálních službách.¹⁶ Sociální pracovník zpracovává sociální posouzení s doporučením pro program zacházení. Poskytuje soustavou sociální pomoc vězněným osobám v rámci individuální či skupinové sociální práce, může vést vzdělávací aktivitu PZ a to v oblasti skupinového poradenství.¹⁷

Každý zaměstnanec VS vykonává svoji profesi ve shodě s Ústavou ČR, Listinou základních práv a svobod a v souladu s Mezinárodními normami a závazky, zákony, právními předpisy a jedná v rámci ustanovení Kodexu profesní etiky zaměstnance Vězeňské služby České republiky.¹⁸

V oblasti utváření vnějších vztahů se realizují aktivity, které v kladném směru přispějí k soběstačnému životu odsouzených v souladu se ZVTOS po jejich propuštění z výkonu trestu. V této oblasti je odsouzeným nápomocen zejména sociální pracovník. Jedná se o udržení a posílení pozitivních vazeb se svými blízkými příbuznými, uspořádání a vyřizování sociálních podmínek života po propuštění, vyřizování základních dokladů nezbytných pro další jednání na úřadech práce, navazování kontaktů se zaměstnavateli, charitativními organizacemi a dalšími subjekty, které mohou zprostředkovat pomoc nebo samy zajistit vhodné podmínky v prvních dnech života odsouzených po jejich propuštění z výkonu trestu a spolupráce s Probační a mediační službou.¹⁹

¹⁶ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, §109-111.

¹⁷ Rozkocová, Olga. Bakalářská práce, Komunikace se sluchově postiženým ve výkonu trestu. Praha 2010.

¹⁸ Nařízení generálního ředitele VS ČR, č. 39/2003, kterým se vyhlašuje kodex profesní etiky zaměstnance VSČR (Pozn. autorky: Dnes již neplatný interní předpis, který má však stále etickou platnost.)

¹⁹ Vnitřní řád Vazební věznice Praha-Ruzyně s účinností od 1. 12. 2008, čl. 29, s. 20.

2. SANANIM, o.s.

V roce 1990 ve spolupráci se Střediskem pro mládež Klíčov vzniklo občanské sdružení SANANIM jako první nestátní nezisková organizace zabývající se problematikou závislostí na nealkoholových drogách. A dnes patří v ČR k jednomu z největších nestátních poskytovatelů služeb v oblasti prevence, péče a léčby těchto závislostí.²⁰

Závislost je past, se kterou může něco dělat pouze otrok v ní svými zvyky uvězněný. Práce odborníků spočívá v tom, že učí klienty, jak se mohou sami osvobodit z pasti představující sítě jejich zvyků.

2.1. Klíčové cíle sdružení

V současné době provozuje sdružení jedenáct hlavních zařízení – Terénní programy, Kontaktní centrum, Specializované ambulantní služby CADAS, Denní stacionář, terapeutické komunity Karlov a Němčice, Doléčovací centrum s chráněným bydlením, Drogové informační centrum, Centrum pro osoby v konfliktu se zákonem, Pracovní a sociální agenturu, Poradnu pro rodiče – a realizuje řadu rozšiřujících a doplňujících projektů či programů. Mezi nejvýznamnější patří poradenské a informační služby (Drogová poradna, Promile INFO, Alkotest aj.), Romský terénní program a Program pro matky s dětmi. Další projekty se zaměřují především na vzdělávání, primární prevenci, publikační činnost a zahraniční spolupráci. Činnost sdružení zabezpečuje zhruba 110 stálých zaměstnanců a na 40 externistů.

Mezi klíčové cíle občanského sdružení SANANIM patří především:

- poskytování efektivní a profesionální pomoci osobám ohroženým drogovou závislostí v síti programů a služeb, které tvoří komplexní systém prevence, péče, léčby a resocializace,
- rozvoj systému v oblasti poskytování specifických služeb,

²⁰ SANANIM, o.s. *Výroční zpráva za rok 2009*. s. 4.

- spolupráce na místní i centrální úrovni při plánování a realizaci protidrogové politiky, včetně zahraniční spolupráce a změny pohledu veřejnosti na problematiku drogových závislostí,
- vzdělávání laiků, profesionálů a paraprofesionálů v oblasti drogových závislostí.²¹

Na osoby ve výkonu trestu ve Vazební věznici Praha-Ruzyně se přímo zaměřuje Centrum pro osoby v konfliktu se zákonem a Pracovní a sociální agentura.

2.2. Centrum pro osoby v konfliktu se zákonem

Sdružení zahájilo činnost tohoto centra na podzim roku 2006 a navázalo na dřívější program Práce s uživateli drog ve vazbách.

Práce ve věznicích spočívá v řešení potřeb uživatelů ve vazbě nebo ve výkonu trestu před propuštěním na svobodu. Práce probíhají především ve Vazební věznici Praha-Ruzyně a v menší míře také ve Vazební věznici Praha-Pankrác a ve věznicích výkonu trestu (Vinařice, Světlá nad Sázavou, Opava a Oráčov).

Hlavním posláním Centra pro osoby v konfliktu se zákonem (COKUZ) je realizace preventivního a léčebného programu pro uživatele drog v konfliktu se zákonem prostřednictvím podpůrných, poradenských, terapeutických a svépomocných aktivit s cílem motivovat klienty ke změně životního stylu (prevence drogové a trestní recidivy, prevence šíření infekčních onemocnění) a také zprostředkování kontaktu s poskytovanými sociálními a zdravotními službami následné péče po propuštění z věznic.

- Informovanost o službě - klienti jsou srozumitelně informováni o konkrétních možnostech a podmínkách spolupráce, o svých právech a povinnostech. Jsou také informováni o místní i časové dostupnosti služby.
- Individuální přístup - služby jsou poskytovány všem klientům na základě jejich individuálních potřeb a možností.

²¹ SANANIM, o.s. *Výroční zpráva za rok 2009*, s. 4.

- Důvěrnost - pracovníci centra dodržují etická pravidla a zásady spojené s výkonem sociální služby.
- Respektování svobodné vůle - je kladen důraz na klientovu možnost volby. Je nezbytné respektovat jeho volbu pro postup i cíl řešení problému. Klient má právo rozhodnout se pro abstinenci, nebo pro život s drogou. I když klient neabstinuje, je možné mu nabídnout určité formy péče.
- Veřejný přístup ke službě - veškeré služby centra jsou klientům přístupné bez ohledu na pohlaví, věk, rasu, politické přesvědčení, náboženské vyznání, společenské postavení, psychický či fyzický stav a socioekonomické možnosti. Služby jsou rovněž dostupné bez ohledu na typ užívané návykové látky, historii užívání a způsob její aplikace.
- Bezplatnost služby - všechny služby jsou bezplatné.

Speciální adiktologické služby:

- snižování zdravotních a sociálních rizik - informace, informační besedy o harm reduction, prevenci a léčbě infekčních onemocnění, dostupnosti sociálních a zdravotních služeb,
- motivační trénink,
- diferenciatně diagnostický filtr, předléčebné poradenství - zprostředkování ambulantní a rezidenční léčby, doléčování, substituční léčby,
- case management,
- odborné konzultace a stáže pro odborníky,
- poradenství pro rodiče, partnery a osoby blízké,
- krizová intervence.

Sociální služby (podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách):

- sociální poradenství,
- trestně-právní poradenství,
- pracovní poradenství,
- osobní asistence a sociální práce.

Cílem je motivovat klienta ke změně životního stylu, podpořit ho a pomoci mu tuto změnu udržet, či ho navázat na takové služby, které podpoří jeho stabilizaci.

Dílčí cíle:

- navázání kontaktu ve vězení se skrytou populací uživatelů drog, která neměla doposud zkušenost s drogovou službou,
- podpořit klienta během pobytu ve věznici, posílit zdravou motivaci a pomoci mu v období bez drog k nastartování procesu změn směrem k abstinenci,
- pomoci klientovi zvládnout obtížnou fázi přechodu z prostředí věznice zpět do života a zátěžové situace vyplývající z této změny,
- pomoci klientovi po propuštění se zprostředkováním sociálních a zdravotních služeb, podpořit jeho sociální kompetence, a tak zároveň zvýšit jeho šance při uplatnění na trhu práce,
- pomoci klientovi se zprostředkováním ambulantní či pobytové léčby, popř. doléčovacího programu,
- pomoci klientovi při získání náhledu v kontextu užívání drog a trestné činnosti, v sebepojetí, vztazích, sociální integraci a životním stylu,
- podporovat klienty v individuálním vývoji a zvládnutí aktuálních životních obtíží,
- konečným cílem je sociální a hmotná stabilizace klienta,
- pomoc rodinám či jiným blízkým osobám uživatelů,
- zvýšení informovanosti odborné i laické veřejnosti.

Cílovou skupinou jsou:

- experimentátoři, problémoví uživatelé a lidé závislí na drogách, kteří se v kontextu užívání drog dostali do konfliktu se zákonem (klienti ve všech fázích trestního řízení, tj. obvinění, stíhání na svobodě i vazebně, podmíněně i nepodmíněně odsouzení, s uloženým alternativním trestem, přiměřenou povinností PMS, soudně nařízenou léčbou)
- muži, ženy a mladiství od 15 let, jejich rodiny, partneři a blízké osoby

- klienti s trvalým či přechodným bydlištěm na území hl. m. Prahy, které jim umožňuje docházet a účastnit se programu
- spolupracující odborníci²²

2.3. Pracovní a sociální agentura

Na podzim roku 2005 vznikla Pracovní a sociální agentura jako první projekt o.s. SANANIM podpořený z Evropského sociálního fondu, rozpočtu hl. města Prahy a Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. Pomáhá bývalým uživatelům návykových látek uplatnit se na trhu práce a propojuje tak léčbu s úspěšným přechodem do normálního života.²³

Agentura poskytuje:

- pracovní poradenství,
- pracovní diagnostiku,
- trénink sociálních dovedností,
- zprostředkování zaměstnání,
- podporované zaměstnání,
- poradenství, vzdělání a rekvalifikace.

Tyto služby zahrnují:

- orientaci na trhu práce a nácvik dovedností užitečných při hledání práce,
- zprostředkování a využití údajů o nabídkách práce a rekvalifikačních programech, podporovaných pracovních místech a jiných možnostech usnadnění vstupu na trh práce,
- podporu při hledání zaměstnání,
- využití sítě spolupracujících zaměstnavatelů,
- v případě potřeby zprostředkování kontaktu na další služby (zdravotní, sociální, poradenské atd.),

²² SANANIM, o.s. *Výroční zpráva za rok 2009*, s. 34.

²³ SANANIM, o.s. *Výroční zpráva za rok 2009*, s. 36.

- pomoc v řešení individuálních problémů spojených s návratem do běžného života.

Veškeré služby Pracovní a sociální agentury jsou poskytovány zdarma.

Klíčovým cílem Pracovní a sociální agentury je pracovní a sociální integrace bývalých uživatelů návykových látek prostřednictvím získání a udržení řádného zaměstnání a stabilizace sociální situace.

Další cíle:

- vytvoření sítě spolupracujících zaměstnavatelů a institucí s cílem propojit a zkvalitnit vzájemnou spolupráci,
- doplnění stávajících služeb s důrazem na pracovní a sociální integraci bývalých uživatelů návykových látek,
- modelace nového typu služby s následným využitím při práci se sociálně znevýhodněnými skupinami obyvatel,
- vypracování návrhů legislativních změn usnadňující pracovní a sociální integraci,
- rozšíření a zkvalitnění stávajících služeb následné péče zaměřených právě na pracovní a sociální integraci bývalých uživatelů návykových látek.²⁴

2.4. Spolupráce s Vazební věznicí Praha Ruzyně

Trest odnětí svobody umožňuje některým vypadnout z drogového "kolotoče", zastavit se a získat čas k vnitřnímu rozhodnutí k zásadní změně. Podpořit je v jejich rozhodování pomáhá motivační skupinový program, který se v roce 2009 centru podařilo uskutečnit vůbec poprvé. Šlo o pilotní tříměsíční program s akcentem na motivační trénink, uvědomění konkrétních biologických, psychologických a sociálních potřeb, prevenci relapsu, zvládání zátěžových situací, strukturované řešení problémů a konfliktů, plánování, a to formou prezentace, řízení interakce a nácviku ve skupině.

²⁴ Informace občanského sdružení Sananim. [online] Praha: Sananim, 2010. [cit. 2012-01-12]. Dostupné na WWW: <www.sananim.cz>

Program probíhal v prostorách Vazební věznice Praha-Ruzyně. Na výběru indikovaných a motivovaných klientů spolupracovali zaměstnanci centra se specialisty věznice. Vstup do skupiny byl podmíněn sepsáním životopisu, během individuálních konzultací s odsouzenými byl centrem vypracován plán individuální péče a s klientem byl podepsán kontrakt.²⁵

COKUZ ve Vazební věznici Praha-Ruzyně spolupracuje s Poradnou drogové prevence ve věznici a s vedoucími aktivit programu zacházení, kteří mají projekty zaměřené na experimentátory, problémové uživatele a na osoby závislé na drogách, které se v kontextu užívání drog dostaly do konfliktu se zákonem.

Pracovníci občanského sdružení SANANIM navštěvují Vazební věznici Praha Ruzyně pravidelně v úterý a čtvrtek. Svůj program rozdělují na vazbu a výkon trestu. Úzce spolupracují s Poradnou drogové prevence ve věznici. Odsouzení a obvinění jsou srozumitelně informováni o konkrétních možnostech a podmínkách spolupráce, o svých právech a povinnostech. Jsou také informováni o místní i časové dostupnosti služby.

Služby jsou poskytovány všem klientům na základě jejich individuálních potřeb a možností, nejčastěji formou individuálních motivačních pohovorů.

Ohledně výkonu trestu zvláště spolupracují s odsouzenými, kteří jsou zařazení v rámci programu zacházení do aktivity Resocializační klub drogové prevence. Tato aktivita je skupinová a motivační. Probíhá na oddílech s odsouzenými zařazenými do výkonu trestu v dozoru a ostraze.

Spolupráce probíhá formou individuálních pohovorů s uživateli a uživatelnkami nealkoholových drog na odděleních výkonu vazby a výkonu trestu pravidelně vždy v úterý a čtvrtek.

Kromě individuálních pohovorů byla ve spolupráci s pracovníky o.s. SANANIM otevřena skupinová sezení.

²⁵ SANANIM, o.s. *Výroční zpráva za rok 2009*, s. 35.

Díky kooperaci s pracovníky o.s. SANANIM byla v únoru 2011 otevřena v pořadí již druhá uzavřená skupina (komunita) pro uživatele nealkoholových drog pro odsouzené. V terapeutické skupině bylo deset odsouzených, úspěšně ji ukončilo osm (dva odsouzení byli z výkonu trestu podmíněně propuštěni před dokončením terapeutického programu). O absolvování obdrželi odsouzení osvědčení.

Hlavním posláním uzavřené terapeutické skupiny je pomoci hledat cestu k uzdravení ze závislosti, a to zejména prostřednictvím osobního růstu, přijímání osobní odpovědnosti a cestou změny životního stylu.

Změny a prevence pro klienta představují:

a) specifický udržovací program se specifickými cíli:

- vybavit jej „dovednostmi“ identifikovat rizikové situace, předvídat je a vyhnout se jim, nebo je bez újmy zvládnout,
- pokud by došlo k „uklouznutí“ (porušení abstinence, lapsu) vybavit jej dovednostmi a strategiemi, jak se vyhnout tomu, aby se relaps plně nerozvinul,
- zvýšit klientovi pocit jeho vlastní účinnosti

b) program globální změny životního stylu s cíli:

- identifikovat a změnit nezdravé vzorce návyků,
- identifikovat zdroje stresu v životním stylu,
- objevit pozitivní aktivity a začít se jim věnovat
- naučit se efektivněji a uspokojivěji naplňovat čas po vakuu vzniklém poté, co klient vzdal závislostní chování,
- dospět k umírněnému a vyrovnanému životnímu stylu.²⁶

Obdobná, ale otevřená skupina z odsouzených s uživatelskou minulostí nealkoholových drog vznikla ve věznici poslěze. V otevřené formě skupiny nevadí, když někteří účastníci odejdou a jiní přijdou. Témata přinášejí vedoucí skupiny. V plánování skupin se podařila prolomit, dle mého soudu, určitá nedůvěra v profesionální úroveň pracovníků věznice stran zkušeností s prací ve skupině, a proto se na práci skupin podílejí jak pracovníci SANANIMu, o.s. –

²⁶Wanigarante, Shamil. *Prevence relapsu pro závislá chování*. Praha: 2008. ISBN 978-80-254-3357-7, s. 15.

zkušením terapeutů, tak i odborný zaměstnanec věznice – vychovatel-terapeut. Tím se prolíná pro odsouzené "tady a teď" (zjednodušeně řečeno to zastupuje pracovník věznice) s tím, co bude "tam a potom" (to zastupují lidé „z venku“).

Skupina byla časově neomezená a byla zařazena do časového rozvrhu aktivit vždy v úterý odpoledne. Tato skupina ukončila svoji činnost v květnu 2011 zrušením oddílu. Skupinou prošlo za více než tři měsíce 20 odsouzených.

Cílem této otevřené skupiny je odkrývání a hledání vlastních překážek v interakci s jinými lidmi a podpora odsouzených v tom, aby žili tak, jak ve svém nejhlubším nitru chtějí, aby postupně překonávali své obavy, pochybnosti a nejistoty a osvobodili se ve svém každodenním osobním, partnerském i pracovním životě.

Obdobná otevřená skupina se otevřela i pro odsouzené ženy do věznice s dozorem. V těchto skupinách se v závěru řeší co bude po výstupu a proto se do témat zařazuje návštěva z Pracovní a sociální agentury o.s. SANANIM, kde pracovníci odsouzené seznamují s tím, co agentura nabízí ve vztahu k jejich individuálním potřebám.

Dle současných trendů ve společnosti je zřejmé, že nároky na spolupráci s občanským sdružením SANANIM budou stále vyšší, budou pravděpodobně podle potřeb klientů vznikat nové programy a spolupráce se bude rozšiřovat.

„Z různých policejních zdrojů a informací od státních zastupitelství vyplývá, že v ČR bylo v r. 2010 stíháno pro drogové trestné činy přibližně 2,4–2,5 tis. osob. Obžalováno bylo necelých 2,2 tis. osob, což odpovídá dlouhodobému podílu 90 % stíhaných. Odsouzeno bylo necelých 1,7 tis. osob. Ženy tvoří 15 % pachatelů drogové trestné činnosti.“²⁷

Od roku 2002 vzrostl počet odsouzených za drogové trestné činy o 436 osob, tj. o 35 %.

²⁷ Mravčík, V. a kol. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v ČR v roce 2010*. Praha: Úřad vlády ČR, 2011. ISBN 978-807440-056-8, s. 104.

3. Sdružení pro probaci a mediaci v justici, o.s.

„Usilujeme o takový stav společnosti, ve které lze úspěšně předcházet vzniku trestné činnosti a která umožní jak obětem, tak pachatelům se včasné a vhodně zapojit zpět do společnosti a stát se aktivními a přispívajícími jedinci.“²⁸

Sdružení pro probaci a mediaci v justici, o. s., je nevládní nezisková organizace založená v roce 1994, která iniciuje a rozvíjí nové metody prevence kriminality a řešení následků trestné činnosti.

Mezi cílové skupiny Sdružení pro probaci a mediaci v justici, o.s., patří především klienti s kriminální minulostí (včetně osob ve výkonu trestu odnětí svobody), mladiství a mladí dospělí ohrožení sociálním vyloučením a příslušníci sociálně vyloučených lokalit.²⁹

3.1. Cíle a činnost sdružení

Mezi cíle sdružení patří:

- Zajišťování úspěšné reintegrace znevýhodněných osob do společnosti a jejich návratu na trh práce,
- Rozvoj nových způsobů řešení konfliktů, zvláště v oblasti probace a mediace a alternativních trestů a opatření,
- Zvýšení povědomí o problematice restorativního přístupu v justici u odborníků, jako např. u soudců, státních zástupců, sociálních pracovníků a policie,
- Podpora spolupráce mezi organizacemi a odborníky, jež spojují společné zájmy, prostřednictvím pořádání workshopů, odborných setkání, studijních cest a publikační činnosti.

²⁸ Informace občanského Společenost pro sociální práci v trestní justici. [online] Praha: SPJ, 2010. [cit. 2012-01-13]. Dostupné na WWW: <www.spj.cz>

²⁹ Sdružení pro probaci a mediaci v justici, o.s. *Kroky před propuštěním, po propuštění*. Praha, 2011. ISBN 978-80-904116-1-6.

Činnost sdružení:

Sdružení pro probaci a mediaci nabízí podporu a pomoc v regionech, kde působí. Ve věznicích realizuje Sdružení pro probaci a mediaci různé aktivity pro klienty, kteří mají zájem změnit svou situaci a v budoucnu se již nedostat do dalšího konfliktu se zákonem a nabízí podporu v období po propuštění na svobodu. Po propuštění na svobodu může zprostředkovat informace o úřadech, zdravotnických zařízeních a jejich službách, případně na jednání doprovodit, pomoci vyřídit podání žádosti apod., podpořit při hledání vhodného a dostupného ubytování, může pomoc při hledání vhodného zaměstnání, sepsání kvalitního životopisu, jednání s potenciálními zaměstnavateli, případně při žádosti o alternativní možnosti přivýdělku, dále může Sdružení pro probaci a mediaci pomoci při hledání odborníka, který by podpořil při zlepšení rodinné situace, při řešení starostí s dítětem s výchovnými problémy, doporučit vhodnou poradnu a případně do ní doprovodit, také může Sdružení pro probaci a mediaci poskytnout dlouhodobé poradenství k mapování pohledávek, vyjednávání s věřiteli, pomoci při sepisování oficiálních dokumentů, poskytnout odborné konzultace právníka v právní poradně týkající se rovněž možnosti oddlužení.³⁰

3.2. Působnost a aktivity realizované ve věznicích

Působnost sdružení v roce 2011:

- Věznice Bělušice
- Věznice Drahonice
- Věznice Horní Slavkov
- Věznice Jiřice
- Věznice Kynšperk
- Věznice Nové Sedlo
- Věznice Oráčov
- Věznice Ostrov nad Ohří
- Vazební věznice Praha Pankrác

³⁰ Sdružení pro probaci a mediaci v justici, o.s. *Kroky před propuštěním, po propuštění*. Praha, 2011. ISBN 978-80-904116-1-6.

- Vazební věznice Praha Ruzyně
- Věznice Vinařice
- Věznice Všehrady

Aktivít realizovaných v tomto období a v těchto věznicích bylo celkem sedm a to:

- Kurz poradenství k řešení zadluženosti a finanční gramotnosti – napomáhá k zorientování se v problematice dluhů (vzniku a řešení zadluženosti, včetně exekucí), k získání užitečných informací pro komunikaci s věřiteli, k sestavení návrhu splátkového kalendáře a další.
- Právní poradna ve výkonu trestu odnětí svobody – pravidelné návštěvy právníka, který je schopen řešit problémové situace v oblasti řešení zadluženosti.
- Motivační programy ZÍSKEJ ZAMĚSTNÁNÍ – program pro ty, kteří chtějí lépe porozumět vlastnímu jednání, zlepšit komunikaci a posílit dovednosti důležité pro získání a udržení zaměstnání.
- Rekvalifikační kurzy – Akreditovaný rekvalifikační kurz s osvědčením z oblasti dělnických profesí. Kurz pomůže osvojit si např. práci s křovinořezem či motorovou pilou.
- Tvořivé dílny – zajímavá možnost trávení volného času v truhlářské dílně anebo v zahrádkářském kroužku.
- Bilanční a pracovní diagnostika – psycholog pomůže objevit silné stránky a určí další směřování v oblasti pracovního uplatnění.
- Besedy pro uplatnění na trhu práce – poskytování aktuálních informací o trhu práce, dočasných alternativách k zaměstnání (Job kluby, Veřejná služba, a další), práci v zahraničí a prvních krocích po propuštění na svobodu.³¹

³¹ Sdružení pro probaci a mediaci v justici, o.s. *Kroky před propuštěním, po propuštění*. Praha, 2011. ISBN 978-80-904116-1-6.

4. Probační a mediační služba

Probační a mediační služba (dále jen PMS) byla založena 13. května 2000, kdy vstoupil v účinnost nový zákon o Probační a mediační službě č. 257/2000 Sb. Zákon byl součástí další fáze reformy trestního systému, kterou prosadil bývalý ministr spravedlnosti a veřejný ochránce práv JUDr. Otakar Motejl.

Probační a mediační služba byla zřízena především z důvodů, aby justice mohla účinně uplatňovat novou trestní politiku v oblasti „komunitních sankcí a opatření“ respektive alternativních trestů a opatření. To je na jedné straně snižovat počet uvězněných osob, začít účinně předcházet kriminalitě, omezovat rizika jejího opakování, motivovat pachatele k nápravě škod, které způsobili a vést je k životu v souladu se zákonem. Na straně druhé brát při řešení trestné činnosti v úvahu potřeby a zájmy obětí a účinněji chránit komunitu (společnost) před kriminalitou. V neposlední řadě také účinně a efektivně vynakládat finanční prostředky v oblasti justice.

PMS se stala nedílnou součástí systému trestní spravedlnosti a získala si dobré jméno jak na domácí, tak i na zahraniční půdě. Díky existenci a činnosti služby se v České republice ročně vykonají úspěšně desítky tisíc hodin trestu obecně prospěšných prací, podařilo se sjednat spolupráci s více než 11 000 poskytovateli těchto prací z řad obecních i nevládních organizací, bylo realizováno téměř 6000 přímých mediací mezi obětí a pachatelem, od roku 2004 více než 1700 mladistvých „pachatelů“ absolvovalo některý z akreditovaných probačních programů, více než 9000 podmíněně propuštěných celkem se podrobilo dohledu probačních úředníků, PMS partnersky podpořila nebo se sama podílela na rozvoji nových projektů pro pachatele, ale i oběti trestných činů.³²

³² Informace PMS ČR. [online] Praha: PMS, 2010. [cit. 2012-01-10]. Dostupné na WWW: <www.pmscr.cz>.

Údaje o klientech PMS ČR za rok 2010 zatím nebyly známy, ale v roce 2009 evidovala PMS ČR celkem 25851 nových klientů, z toho 2,1 % byly pachatelé drogové kriminality.³³

Dle evidence PMS ČR bylo z Vazební věznice Praha Ruzyně v roce 2009 podmíněně propuštěno 123 odsouzených, z toho 22 s dohledem PMS ČR. V roce 2010 bylo podmíněně propuštěno 143 odsouzených, z toho 31 s dohledem PMS ČR.

4.1. Poslání a cíle PMS

Probační a mediační služba usiluje o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a současně organizuje a zajišťuje efektivní a důstojný výkon alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality.

Probační a mediační služba ČR představuje novou instituci na poli trestní politiky, vychází ze součinnosti dvou profesí – sociální práce a práva, zejména trestního. Vyváženým propojením obou se vytváří nová multi-disciplinární profese v systému trestní justice.

K cílům PMS patří kromě ochrany společnosti a participace poškozeného i integrace pachatele – PMS usiluje o začlenění obviněného resp. pachatele do života společnosti bez dalšího porušování zákonů. Integrace je proces, který směřuje k obnovení respektu obviněného k právnímu stavu společnosti, jeho uplatnění a seberealizaci.³⁴

³³ Mravčík, V. a kol. Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v ČR v roce 2010. Praha: Úřad vlády ČR, 2011. ISBN 978-807440-056-8, s. 111.

³⁴ Informace PMS ČR. [online] Praha: PMS, 2010. [cit. 2012-01-10]. Dostupné na WWW: <www.pmscr.cz>.

4.2. Zákon č. 257/2000 Sb.

Zákon 257/2000 Sb. ze dne 13. července 2000 patří k základním dokumentům PMS. Tento zákon nabyl účinnosti dne 1. ledna 2001. Ze zákona je možné vybrat pouze nejdůležitější paragrafy, které ještě více charakterizují a přiblíží PMS.

§2, odst. 1) Probačí se pro účely tohoto zákona rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným dále jen "obviněný"), kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.

§ 3, odst. 3) Příslušnost středisek k provádění úkonů probace a mediace se řídí příslušností soudu a v přípravném řízení státního zástupce, v jehož obvodu středisko působí. K urychlení řízení nebo z jiných důležitých důvodů může předseda senátu nebo samosoudce příslušného soudu a v přípravném řízení příslušný státní zástupce uložit provedení potřebných úkonů středisku, v jehož obvodu bydlí osoba, které se takové úkony týkají.

§4, odst. 2) Probační a mediační činnost podle odstavce 1 spočívá zejména

- a) v obstarávání podkladů k osobě obviněného a jeho rodinnému i sociálnímu zázemí,
- b) ve vytváření podmínek pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, nebo pro schválení narovnání, zejména projednání a uzavření dohody mezi obviněným a poškozeným o náhradě škody, nebo dohody o narovnání, případně podmínek pro další takové procesní postupy či tresty nespojené s odnětím svobody,
- c) ve vykonávání dohledu nad chováním obviněného v případech, kdy bylo rozhodnuto o nahrazení vazby probačním dohledem,
- d) ve vykonávání dohledu nad chováním obviněného v případech, kdy byl dohled uložen, ve sledování a kontrole obviněného v průběhu

zkušební doby, v kontrole výkonu dalších trestů nespojených s odnětím svobody, včetně trestu obecně prospěšných prací, ve sledování výkonu ochranných opatření,

e) ve sledování a kontrole chování odsouzeného v průběhu zkušební doby v případech, kdy bylo rozhodnuto o podmíněném propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody.

§ 5, odst. 5) Je-li vedeno trestní řízení proti obviněnému ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody anebo je-li ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody spolupachatel anebo poškozený, postupuje Probační a mediační služba při výkonu své působnosti v součinnosti s Vězeňskou službou a justiční stráží České republiky. Jestliže je to třeba v souvislosti se zjištěním a projednáním jeho stanoviska k trestní věci nebo s přípravou podkladů pro rozhodnutí soudu nebo státního zástupce, Vězeňská služba umožní úředníkovi Probační a mediační služby návštěvu obviněného ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody. Je-li obviněný ve vazbě z důvodu uvedeného v § 67 odst. 1 písm. b) trestního řádu, může jej úředník Probační a mediační služby navštívit jen se souhlasem předsedy senátu nebo samosoudce a v přípravném řízení státního zástupce. Ostatní obviněné ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody může navštěvovat bez takového souhlasu.

§6, odst. 1) Úkoly Probační a mediační služby plní v rámci jejích středisek v pracovním poměru zaměstnanci státu ve funkcích úředníků nebo asistentů Probační a mediační služby. Pracovní poměr úředníků a asistentů Probační a mediační služby se řídí zákoníkem práce, pokud tento zákon nestanoví jinak.

§9, odst. 1) §9 1) Úředník i asistent Probační a mediační služby jsou povinni i po skončení pracovního poměru zachovávat mlčenlivost o věcech, které se dozvěděli v souvislosti s výkonem své funkce. Povinnosti mlčenlivosti se při výkonu probace nemohou dovolávat ve vztahu k policejnímu orgánu, soudu nebo státnímu zástupci. Stejně se nemohou dovolávat mlčenlivosti vůči

ministerstvu, pokud jde o údaje potřebné k plnění závazků podle vyhlášené mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána.³⁵

4.3. Pilotní projekt

Z dosavadních zkušeností a praxe probačních úředníků a pracovníků Vězeňské služby při přípravě podkladů pro rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody vyplývá, že praxe je v rámci jednotlivých okresů ČR odlišná. Případné rozdíly týkající se samotné práce ve věznicích směřující k přípravě odsouzeného na podmíněné propuštění jsou v současné době sjednocovány prostřednictvím interního metodického listu k hodnocení odsouzeného č. 15/2007, ale ani tento není dostačující a odlišnosti dále přetrvávají ve zpracování podkladů připravovaných Vězeňskou službou a v některých případech i PMS a i v rozhodovací praxi soudů. Výsledkem této praxe a rozdílností přístupů justičních orgánů v rámci některých soudních okresů je pravděpodobnost podmíněného propuštění větší než v jiných. Zapojením Komise pro podmíněné propuštění (dále je Komise pro PP) do procesu přípravy podkladů pro soud se vytvoří standardizovaná podoba uvedených podkladů a dále lze shromáždit doplňující informace potřebné pro zvážení rizik a potřeb odsouzeného v souvislosti s jeho podmíněným propuštěním.

Činnost Komise pro PP by měla přispět ke zvýšení efektivity justice, především práce VS ČR, soudů i PMS ČR a to především u žadatelů o podmíněné propuštění odsouzených za závažnější trestné činy související s násilím nebo poškozením oběti – fyzické osoby. Projekt byl projednáván od roku 2007 Českým helsinským výborem ve spolupráci s PMS ČR a VS ČR, záměr projektu byl podpořen a schválen ministrem spravedlnosti dne 7. 5.2008.

Cílem pilotního projektu je vytvořit standardizovaný proces přípravy podkladů potřebných pro rozhodnutí soudu a tím zvýšit efektivitu justice, zejména pak probační práce s podmíněně propuštěným v průběhu zkušební

³⁵ Informace PMS ČR. [online] Praha: PMS, 2010. [cit. 2012-01-10]. Dostupné na WWW: <www.pmscr.cz>.

doby tohoto propuštění. Dalším cílem je ověření vhodnosti a účelnosti zapojení dalších subjektů do procesu přípravy podkladů pro rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění a zvýšení informační a výpovědní hodnoty podkladů potřebných pro rozhodnutí soudu.

Komise pro PP má statut poradního orgánu ředitele věznice, který členy jmenuje a odvolává. Komise je pětičlenná – jeden zástupce PMS ČR, dva zástupci věznice a dva zástupci externích odborníků nebo zástupců v regionu působících externích subjektů, kteří se ve své práci věnují oblasti zacházení s odsouzenými a s oběti trestných činů.

Cílovou skupinou projektu jsou odsouzení splňující zákonné předpoklady pro možnost podmíněného propuštění, usilující o projednání své žádosti o podmíněném propuštění, odsouzení za závažnější trestné činy, zejména související s násilím nebo poškozením oběti a kteří jsou ve výkonu trestu odnětí svobody s minimální délkou 1 rok. Se zařazením do projektu musí odsouzený souhlasit. Další cílovou skupinou jsou oběti, pozůstalí po obětech a osoby poznamenané trestnou činností, které vyslovily souhlas se svou účastí v projektu.

Případy odsouzených splňující výše uvedená kritéria jsou předloženy Komisi k PP nejpozději v době 4 měsíců před zákonným termínem podání žádosti o podmíněné propuštění. Následně Komise pro PP na svém zasedání rozhodne o zařazení daného případu do svého projednávání, stanoví případový plán včetně jednotlivých kroků práce s případem. Zároveň je zvolen zpravodaj případu, zapisovatel a předseda Komise pro PP dle stanovaného případového plánu pověří členy provedením jednotlivých kroků. V případě zavedení pozice asistenta oběti svěří oblast spolupráce s obětí nebo s osobami pozůstalými po oběti do jeho kompetence. Asistent oběti je poté v pozici stálého spolupracovníka Komise. Členové Komise shromažďují jednotlivé podklady, navzájem průběžně spolupracují a své aktivity vzájemně koordinují, aby se zamezilo duplicitě činností. O případovém plánu je členy Komise pro PP informován vychovatel pracující s daným odsouzeným a od tohoto okamžiku je zapojen i odsouzený, který si může připravovat podklady týkající se jeho případu. Ten přitom může spolupracovat se svým vychovatelem, dalšími pracovníky věznice,

probačním úředníkem, případně s dalšími externími osobami dle svého uvážení. Odsouzený je všemi pracovníky veden a podporován k tomu, aby se aktivně zapojil do procesu urovnání následků trestného činu a přispěl tak k řešení vzniklých dopadů na oběť nebo osoby pozůstalé po oběti. Komise pro PP se cca za 6 týdnů od prvního zasedání sejde a projedná shromážděné podklady, případně se rozhodne o jejich dalším doplnění informací, předseda stanoví termín parolového slyšení, které musí proběhnout nejpozději jeden měsíc před zákonným termínem pro podání žádosti o podmíněné propuštění. Odsouzený má právo přizvat si k parolovému slyšení svého podporovatele. Parolové slyšení probíhá ve věznici. Průběh tohoto slyšení a výsledek hlasování se zaznamenává do protokolu, který na závěr podepisují všichni přítomní členové Komise pro PP. V rámci parolového slyšení nejprve proběhne zpravodajem úvodní představení projednávaného případu, následuje slyšení odsouzeného, poté slyšení vychovatele, je-li přítomna oběť, tak proběhne i její slyšení a případně dalších prizvaných osob. Následuje závěrečné slovo odsouzeného, který tak může reagovat na skutečnosti projednávané v rámci slyšení. Poté následuje neveřejná diskuze a hlasování Komise pro PP. Jejím výsledkem je stanovisko k možnosti podmíněného propuštění včetně přijatých opatření. Na závěr parolového sezení za přítomnosti všech zúčastněných osob proběhne vyhlášení závěrečného stanoviska Komise pro PP včetně přiměřených povinností nebo omezení. S rozhodnutím Komise pro PP je seznámen ředitel věznice. Toto stanovisko je pak vyhotoveno v písemné podobě a tvoří přílohu hodnocení odsouzeného, které předává věznice soudci pro účely projednávání žádosti o podmíněné propuštění, v kopii je postoupeno také státnímu zástupci.³⁶

³⁶ Probační a mediační služba ČR. *Manuál pro účastníky školení pro členy Komise pro podmíněné propuštění v Praze 2009*

5. Vlastní šetření

Praktická část je zaměřena na provedení jednoduchého šetření pomocí kazuistik a dotazníku. Dotazník nám přiblíží některá fakta související se spácháním trestného činu, pro který je odsouzený aktuálně ve výkonu trestu. Kazuistikou se přiblíží čtenáři celá problematika jak výkonu trestu, tak i problematika spolupráce s dalšími institucemi. Lze z ní pochopit, jak málo stačí k tomu, aby se člověk ocitl ve výkonu trestu odnětí svobody a jak mnoho musí udělat pro to, aby se zpátky bezproblémově zapojil do společenského života.

5.1. Metody šetření a místo šetření

Při zpracování případových studií jsem použila metodu kvantitativního šetření – dotazník a kvalitativního šetření - kazuistiku, proceduru typologickou – vybrání z daného počtu odsouzených, kteří spolupracují s dalšími institucemi v dané věznici. Použitými technikami je obsahová analýza dokumentů (posouzení od specialistů, trestní spis), rozhovor s odsouzeným, pozorování, rozhovor s odbornými zaměstnanci věznice a zaměstnanci institucí spolupracujících s VSČR.

Celé šetření proběhlo ve Vazební věznici Praha-Ruzyně na oddělení výkonu trestu odnětí svobody. VV Praha-Ruzyně je pro danou oblast určenou věznicí k nástupům výkonu trestu odnětí svobody. Nastupují zde všichni odsouzení a odsouzené do výkonu trestu. Podstoupí zde celkové zdravotní vyšetření a je mu/jí stanovena zdravotní klasifikace dle Nařízení č. 5/2008 ministra spravedlnosti. Následně dispečer z GŘ VS ČR rozhodne o umístění odsouzeného/ho do konkrétní - kmenové věznice k vykonání zbytku trestu. VV Praha-Ruzyně má celkovou kapacitu pro 774 osob, do níž spadá výkon vazby, tři oddělení výkonu trestu odnětí svobody (s odsouzenými v dozoru, jedno oddělení s ostrahou), oddělení nástupů trestů (pro dohled, dozor, ostrahu a zvýšenou ostrahu) a oddělení dočasně umístěných tzv. "průběžky", což jsou odsouzení jedoucí z kmenové věznice k jednání k soudu, kteří se po projednání vracejí zpět. VV je určena k výkonu trestu odnětí svobody pro ženy, kde se jedná o

oddělení Řepy s kapacitou 56 odsouzených žen a muže umístěné na Ruzyni, v celkové kapacitě 467 odsouzených umístěných na oddílech Pracovní četa (PČ), trvale pracovní nezařaditelní (TPN) a oddělení ostrahy („C“), nástupů a „průběžek“.³⁷ Od roku 2012 je nově otevřeno oddělení Velké Přílepy s prozatímní kapacitou 75 odsouzených žen v dozoru.

5.2. Případové studie

Z celkového množství byly pro případové studie vybrány dva odlišné životní příběhy mužů, jejichž společným prvkem je spáchání trestného činu, odsouzení k výkonu trestu odnětí svobody a také ta skutečnost, že pro úspěšnou integraci využívají pomoci dalších institucí. První je umístěn na oddělení odsouzených mužů zařazených do ostrahy a druhý na oddělení odsouzených mužů zařazených do věznice s dozorem, kteří jsou pracovní nezařazení (dále pracovní četa zkráceně PČ). V prvním případě jde o spolupráci odsouzeného s občanským sdružením SANANIM, o.s. a ve druhém případě o odsouzeného spolupracujícího s PMS ČR.

5.2.1. Odsouzený D.K.

S výše uvedeným odsouzeným jsem se poprvé setkala při pohovoru na nástupním oddělení oddílu odsouzených zařazených do ostrahy v březnu 2009.

Jedná se o muže bílé pleti, středně vysoké štíhlé postavy, s krátkými hnědými vlasy. Při pohovoru byl klidný, vystupoval sebejistě a vyrovnaně. Kontakt navázal ihned, spolupracoval.

Výše uvedený odsouzený je celkem 12x trestán, z toho je ve výkonu trestu odnětí svobody počtvrté. Poslední výkon trestu v roce 2004 – Věznice Vinařice.

Sociální posouzení odsouzeného: Jmenovaný se narodil v dubnu 1968 v Praze, trvalý pobyt má na úřední adrese OÚ, je dvakrát rozvedený. Před výko-

³⁷ Rozkocová, Olga. Bakalářská práce, Komunikace se sluchově postiženým ve výkonu trestu. Praha 2010.

nem trestu žil s družkou Lenkou, ale nyní se domnívá, že i tento vztah je na pokraji rozpadu. Byl vychováván v úplné rodině se dvěma sestrami – Barborou a Renatou. Po rozvodu rodičů s nimi není v žádném kontaktu, se sestrami se stýká sporadicky. Po základní škole nastoupil na střední odborné učiliště, kde se učil v oboru kuchař-číšník. Studium na učilišti nedokončil a neví ani, proč z učiliště odešel. V oboru ale asi 7 let pracoval. Z prvního manželství má s bývalou manželkou Monikou dvě děti – syna Tomáše (1989) a dceru Terezu (1992). V kontaktu s nimi není, ani nezná jejich bydliště. Z druhého manželství se narodila dcera Kateřina (1996), kterou nechala po rozvodu její matka Eva přejmenovat. Ani s touto dcerou v kontaktu není, vyživovací povinnost mu trvá. Uvedl, že z alkoholu pil hlavně pivo, z drog užíval pervitin, dříve také Alnagon. Nyní již rok abstínuje, je dlouhodobý kuřák. Psychiatricky se nikdo z rodiny a ani on sám nikdy neléčil. Se sociálním kurátorem ani úřadem práce v minulosti nespolupracoval. Před výkonem trestu pracoval pouze brigádně jako pokrývač. Důchod nepobírá, ani o něj nikdy nežádal. Stav svých pohledávek nezná. Na ekonomickém oddělení bylo zjištěno, že jeho pohledávky činí cca 333 tis. Kč. Pokud je pracovně zařazen, jsou pohledávky hrazeny. Ve VTOS je v současnosti za § 187 (trestná činnost v souvislosti s návykovými látkami – výroba pervitinu) v délce trestu 1,5 roku, souzen celkem 12x, většinou za majetkovou trestnou činnost nebo související s návykovými látkami. S Probační a mediační službou (PMS) nikdy nespolupracoval. Nyní uvažuje o podání žádosti o podmíněném propuštění a zvažuje spolupráci s PMS ČR. Má platný občanský průkaz, průkaz pojištěnce zdravotní pojišťovny. Kontakt během VTOS udržuje pouze s bratrancem a jeho rodinou, který byl v minulosti také ve VTOS. V případě hospitalizace v nemocnici neví, koho by o této skutečnosti chtěl informovat. Po výkonu by chtěl bydlet u bratrance a pracovat opět jako pokrývač u jedné soukromé firmy nebo být v evidenci úřadu práce. Jeví se, že není schopen si své záležitosti vyřídit sám a bude potřebovat pomoc odborného vězeňského personálu. Je si vědom svého pochybení v podobě spáchané trestné činnosti – cítí vinu, ale neumí situaci řešit – nedůsledný, s výší trestu je ztotožněn. Sociální problémy neuvádí, nedomýšlí a podceňuje důsled-

ky svého jednání, je nepoučitelný, velmi snadno ovlivnitelný okolím, v trestné činnosti vidí rychlé obohacení se, žije konzumním způsobem života.

Pedagogické posouzení odsouzeného: Odsouzený při pohovoru navázal kontakt bezprostředně, podal shodné osobní anamnestické údaje jako při sociálním pohovoru. Byl upravený, vyrovnaný, při dotazech na TČ, rodinu nebo dosavadní VT odpovídal pohotově, oční kontakt udržel, seděl s rukama zkříženými přes prsa, celkově bez motorického neklidu. Ví dobře, jak se zaměstnanci komunikovat, ale z pozorování při aktivu s VOVT skákal do řeči a bylo vidět, že si začal vydobývat pozici mezi ostatními odsouzenými. Na první pohled jde o suverénního člověka, spontánně reaguje na jakékoli podněty, má potřebu vstupovat do rozhovoru, snaží se změnit téma. O sobě nerad hovoří, některé odpovědi byly zkreslené, rovněž má nejasno v příbuzenských vztazích – viz sociální posouzení. V činnostech je velmi nerad kontrolován. Jeho životní filozofie – mít se dobře i za cenu, že poruší hranice zákona, v životě se dokáže o sebe postarat, pomoc ani od nikoho nečeká. Ve výkonu se umí adaptovat. Přiznal závislost na pervitinu, z alkoholu preferuje pivo, je kuřák. Aktuálně ve VTOS za § 187 – výroba pervitinu, jak pro vlastní potřebu, tak i potřebu jiných osob. Uvedl, že byl ve VTOS již za totality, prošel věznicemi Všehrdy, Vinařice, Příbram. Očekává ještě další soudní jednání za § 187. Kriminální kariéra odstartovala v době jeho prvního rozvodu. Nikdo jiný z rodiny nebyl ve VTOS. Spouštěcím mechanismem pro páchaní TČ jsou neurovnané rodinné vztahy, rozvod a drogy. Odsouzený má nízkou potřebu sociálních kontaktů, s lidmi s kriminální minulostí se stýká. Pokud by se cítil nějak ohrožen, je schopen se bránit a to i silou. Prozatím nemá jasno o budoucnosti. Ve volném čase by chtěl působit v PC kroužku. Žádné problémy neuvádí.

Psychologické posouzení odsouzeného: Při pohovoru byl odsouzený klidný, upravený a spolupracoval. Aktuální intelektový výkon se nalézá v dolní hranici pásma vyššího průměru. Osobnost je spíše extravertovaná, emocionálně nepatrně labilnější. Typologicky se jedná o nevyhraněného cholera. Je středně kriminálně infikován. Má vyšší potřebu vstupovat s druhými do kontaktu.

Raději se však stýká s lidmi, mezi kterými se cítí dobře. Netouží po rozhodování a přebírání zodpovědnosti z vůdčí role vyplývající. Ve své činnosti je velmi nerad kontrolován či omezován, kontrole a ovládání se snaží vyhnout. Autoritám se velmi nerad podřizuje. Touží po emočně saturovaném kontaktu, je závislý na uspokojení potřeby po ocenění, vřelosti a obdivu. Osobnost je poměrně klidná, pokud však konflikt nastane, pak neváhá použít fyzickou agresivitu. Mezi jeho zájmy patří PC, sport, četba. Ve VTOS by chtěl pracovat. Psychické potíže neguje, je adaptovaný na VTOS.

Na podmínky VTOS se adaptoval bezproblémově, sám požádal o pracovní zařazení, stanovený program zacházení plnil, zapojoval se i do činností na oddíle. Kázeňsky trestán nebyl, kázeňsky odměněn byl za dobu ve VTOS celkem 10x. Byl zařazen do II. PSVD, ale svým přístupem se propracoval k I. PSVD.

Odsouzený začal spolupracovat již počátkem roku 2009 s o.s. SANANIM, prošel dvakrát tříměsíční uzavřenou komunitou, jejímž hlavním posláním je pomáhat prostřednictvím osobnostních růstů, přijímání osobní odpovědnosti a změny životního stylu. Zúčastnil se úvodní besedy s informací o projektu „Příprava a podpora vstupu na trh práce pro bývalé uživatele návykových látek a osoby ohrožené drogovou závislostí v konfliktu se zákonem“ pod vedením pracovníků o.s. SANANIM. Měl zájem o zařazení do pilotního projektu Komise pro PP, ale na základě vlastní písemné žádosti byl po dvou měsících vyřazen. V rámci projektu spolupracoval s Probační a mediační službou ČR, kde proběhly dvě návštěvy probačního úředníka. Spolupráci ukončil bez uvedení důvodu. Po cca měsíci sdělil, že se domníval, že by Komise rozhodla záporně a on by tak nemohl podat k soudu žádost o podmíněné propuštění. Zúčastnil se besedy Arcidiecézní charity, při níž byl seznámen s projektem „Pevný bod“. Následně proběhla i individuální terapie. Poté se v rámci programu zacházení účastnil speciálně výchovné aktivity – Resocializační klub drogové prevence.

Hodnocení o.s. SANANIM - „Lze říci, že jmenovanému se daří vědomě kontrolovat své jednání a chování žádoucím směrem a tím snížit riziko zá-

vislosti.“ Po dlouhodobé spolupráci se odsouzený rozhodl pro bydlení a zaměstnání v o.s. SANANIM v Doléčovacím centru s chráněným bydlením v Ovčím Hájku v Praze.

V dubnu 2011 byl odsouzený soudem podmíněně propuštěn. Do Doléčovacého centra se dostavil, ubytoval a začal pracovat jako údržbář.

5.2.2. Odsouzený T.M.

S výše uvedeným odsouzeným jsem se poprvé setkala při pohovoru na nástupním oddělení oddílu pracovní čety (bezdrogové zóny), kde jsou odsouzení zařazeni do výkonu trestu s dozorem, v roce 2009.

Jedná se o muže bílé pleti, silné a vysoké postavy, s krátkými světlými vlasy. K pohovoru se dostavil neupravený, na kalhotách měl skvrny od jídla.

Sociální posouzení odsouzeného: Jmenovaný se narodil v listopadu 1975 v Praze, trvalý pobyt má na úřední adrese OÚ, ve skutečnosti žil s družkou na adrese jejího trvalého pobytu. Do deseti let vyrůstal v úplně rodinně, poté – po rozvodu rodičů – vyrůstal s otcem. Matka rodinu úplně opustila a od té doby s ní není v žádném kontaktu. Narodil se jako třetí z pěti sourozenců. Všechny děti byly svěřeny po rozvodu rodičů do péče otce. Kvůli otcově závislosti na alkoholu a odsouzení k výkonu trestu (za napadení veřejného činitele) byli všichni umístěni na jeden rok do dětského domova. Poté je opět vychovával otec, který zemřel v roce 2002 tj. v jeho 27 letech. Dětství hodnotí jako problematické. Po základní škole nastoupil na SOU, kde se vyučil kuchařem. Základní vojenskou službu nevykonal. Ve 26 letech se oženil s manželkou Alenou, ale bezdětné manželství bylo po třech letech rozvedeno, další kontakt spolu již neudrží. Od 30 let žil s družkou Simonou (nar. 1980), která je kvůli svému zdravotnímu stavu v invalidním důchodu. S družkou má dceru Lucii (nar. 2008). Dcera je soudem svěřena do péče matky, ods. má soudem stanovenou výživné. Neguje užívání drogy a gambling, alkohol pije příležitostně, je kuřák od 21 let. Psychiatricky se nikdo z rodiny neléčil, ani on sám nepotřeboval psychiatrickou léčbu. Po vyučení pracoval asi 5 let v oboru, poté pouze brigádně 5 let jako údržbář u známého v soukromé firmě. Ve VTOS je již po-

čtvrté – v současnosti za § 247 (krádež – odcizil hotovost v zaměstnání, kde pracoval jako kuchař) v délce trestu 2 roky, souzen celkem 8x, vždy za majetkovou trestnou činnost. Trestnou činností převážně řešil nedostatek finančních prostředků. Po VTOS navštívil vždy sociálního kurátora pro dospělé na městském úřadě a požádal o jednorázovou sociální dávku. Tím skončila veškerá další spolupráce. Má platný občanský průkaz, průkaz pojištěnce zdravotní pojišťovny. Kontakt během VTOS udržuje pouze se spolupracovníkem z jeho zaměstnání před VTOS. Problémů si není vědom, nechce je řešit sám, ani za pomoci sociální pracovnice či někoho jiného.

Pedagogické posouzení odsouzeného: Odsouzený při pohovoru navázal kontakt bezprostředně, podal shodné osobní anamnestické údaje, jako při sociálním pohovoru. Dle sdělení speciální pedagožky pohovor proběhl v klidu, odsouzený dle svých schopností a možností spolupracoval, odpovídal na kladené otázky. Nedokázal specifikovat své povahové klady a zápory. Dále uvedl, že udržuje kontakt se sestrou Romanou, která žije v Mnichově v SRN. Nemá stálou skupinu kamarádů a přátel. Sociální zázemí je velmi chudé, s matkou ani ostatními sourozenci se nestýká, sestra, se kterou je v kontaktu, je v zahraničí, s družkou vztah již neudrzuje, rozešli se s nástupem do výkonu trestu. Odmítá jakoukoli pomoc, je lhostejný, nemá náhled na svoji trestnou činnost, neví, za co je odsouzen, ke své trestné činnosti není kritický.

Psychologické posouzení odsouzeného: Odpovědi na dotazy byly často nepřesné, zmatené, strohé, nesrozumitelné, na svou minulou i současnou trestnou činnost si nevzpomíná, nechce o ní moc mluvit, komunikace je dosti jednoduchá, neuvedl žádné osobní anamnestické údaje. Pouze uvedl, že s otcem měl velké neshody, které ho dovedli až k bydlení na ulici a proto páchal trestnou činností, aby si zajistil peníze. Poprvé se trestné činnosti dopustil ještě jako nezletilý a to v 17 letech. Tenkrát šlo o loupežné přepadení pošty s plynovou pistolí. Lup však neodnesl, protože úřednice pošty mu peníze odmítla vydat a tak odešel bez něj. Dále uvedl, že před VTOS bydlel s družkou a s jejich dcerou Lucií na chatě družky. Vzhledem k tomu, že spolu vztah již neudržují, ne-

má se po VTOS kam vrátit. Odsouzený je osobnost primitivnější, vyznačuje se rozvolněním morálních norem a zábrán, se sklony k riskování, velkou nezodpovědností a sociální nepřizpůsobivostí. Nepoučí se z předešlých chyb a trestů, ignoruje výstrahy. Jde o osobnost s kriminálním životním stylem.

Na podmínky VTOS se adaptoval bezproblémově, o pracovní zařazení měl zájem, nahlásil vyživovací povinnost k dceři Lucii a v případě výdělku zasílal výživné. Stanovený program zacházení plnil, zapojoval se i do činností na oddíle. Kázeňsky odměněn ani trestán nebyl, byl stále zařazen do II. PSVD. Pro zařazení do I. PSVD si nevytvořil podmínky. Pomoc při řešení svých problémů nepožadoval, naopak ji až odmítal. Své problémy nechtěl řešit a ani si nemyslel, že nějaké má. Odsouzenému byla nabídnuta spolupráce s PMS ČR, probační úředník jej navštívil celkem dvakrát, ale odsouzený další návštěvu odmítl a spolupráci tak ukončil.

Po VTOS odešel z věznice. Uvedl, že bude pracovat jako před VTOS a bydlet u kamaráda. Neuběhl ani rok a tento výše uvedený muž je opět odsouzený k výkonu trestu odnětí svobody za majetkovou trestnou činnost.

5.2.3. Vyhodnocení případových studií

V obou případech jde o vícetrestané muže s velmi podobným, ne příliš vhodným biologickým základem. Oba mají chudé sociální zázemí, omezený kontakt s původní rodinou, narušené vztahy ve vlastní vytvořené rodině a s tím související absenci vlastního bydlení. Vzdělání nízké, pracovní návyky slabé.

Oba měli stejné možnosti, byla jim nabídnuta pomoc ze strany sociální pracovnice, PMS ČR, o.s. SANANIM a dalších zainteresovaných projektů a akcí.

V prvním případě byl odsouzený zpočátku nedůvěřivý, nechtěl se do projektů moc zapojovat. Postupem času však pochopil, že veškeré aktivity ve VS ČR jsou především pro úspěšnou reedukaci a integraci zpět do společnosti. Začal tedy spolupracovat a zapojovat se do projektů a podílet se tak na změně svého chování a jednání. V nynější době má alespoň dočasné bydlení a za-

městnání. Navázal nové kontakty a začal žít nový jiný život. Zatím úspěšně, bez páchání trestné činnosti.

Ve druhém případě jde o odsouzeného, který si své problémy neuvědomuje a především je ani nechce řešit. Odsouzený i přesto, že mu byla nabídnuta pomoc ze strany sociální pracovnice věznice, Probační a mediační služby, tento pomoci nevyužil, neměl zájem cokoliv řešit. Ve výkonu trestu je již také opakovaně a na takovémto životě mu nepřijde nic divného. Odsouzený nemá snahu změnit své chování a potvrzuje slova psychologa, který uvedl, že jde o osobnost s kriminálním stylem života. Pracovníky VS ČR považuje za represivní složku, tudíž důvěru k nim získá až po čase a pouze k některým.

Jakékoli lidské chování má potenciál stát se chováním závislým, některé z těchto aktivit mohou být označovány jako negativní závislosti (např. zneužívání substancí, gamblerství, přejídání se, určité druhy sexuálního chování), protože jsou posuzovány jako škodlivé pro jedince nebo společnost. Škoda pro jednotlivce je posuzována na fyzické, psychické a sociální úrovni.³⁸

5.3. Dotazníkový průzkum

K dalšímu šetření byla použita kvantitativní metoda spočívající v dotazníku v papírové formě, který byl respondentům osobně předán. Respondentům byl vysvětlen účel vyplňování dotazníku, objasněny zásady vyplnění dotazníku a zodpovězeny další případné otázky. Dotazník předkládaný respondentům je přiložen v příloze této práce.

5.3.1. Stanovení hypotéz

- 1) Domnívám se, že více než polovina respondentů bude odsouzena za majetkovou trestnou činnost.
- 2) Domnívám se, že problém se závislostí bude mít téměř třetina odsouzených.

³⁸ Wanigarante, Shamil. *Prevence relapsu pro závislá chování*. Praha: 2008. ISBN 978-80-254-3357-7, s. 16.

- 3) Domnívám se, že více než dvě třetiny odsouzených nebyly v minulosti pro závislost léčeny.
- 4) Domnívám se, že polovina respondentů bude mít základní vzdělání.
- 5) Domnívám se, že před nástupem do VTOS pracovala více než třetina odsouzených pouze příležitostně neboli brigádně.
- 6) Domnívám se, že více než polovina odsouzených využije ke změně své současné situace některou z možných pomoci.

5.3.2. Sestavení dotazníku

Požadavkem na sestavený dotazník byla především stručnost a jasnost a čas na jeho vyplnění by neměl přesáhnout dobu 10 minut. Upřednostněny byly otázky uzavřeného typu a otázky se škálovými položkami. Otázky uzavřeného typu nabízejí možnost rychlé a stručné odpovědi. Otázky se škálovými položkami jsou náročnější v jejich použití - respondent musí vyhodnocovat, ale opět umožňují rychlou a na psaní nenáročnou, odpověď. Aby typy otázek neměly pouze charakter výběrových odpovědí, byly do dotazníku zapojeny otázky otevřeného typu. Jsou časově náročnější na vyhodnocení a i na odpověď respondenta. Jejich výhodou je možnost zjištění vyjadřovacích schopností a zjištění subjektivní odpovědi na danou otázku.

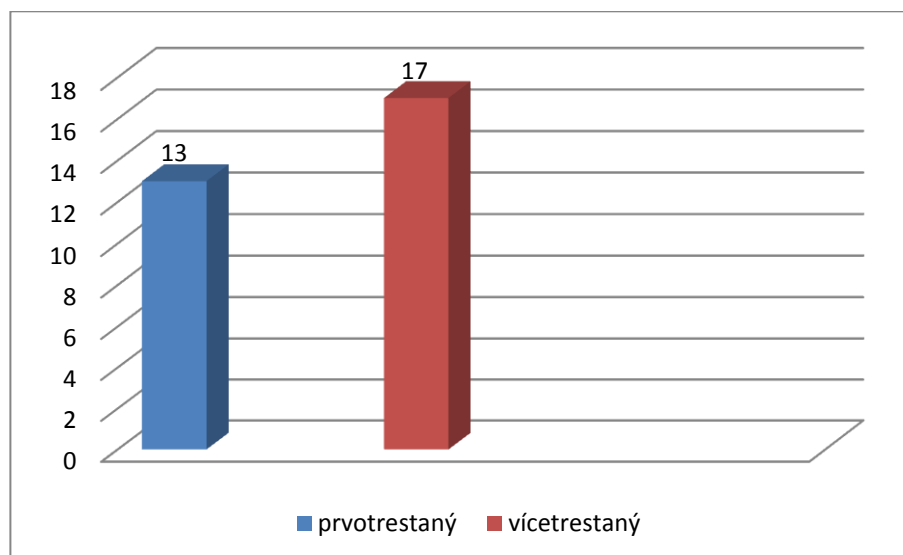
Dotazníky byly rozdány do skupiny 30 odsouzených mužů zařazených do věznic s ostrahou, páchajících trestnou činností na území hl. m. Prahy nebo střeďočeského kraje, starší 26 let a jejich věk nepřesáhl 50 let. Jedná se o skupinu, kterou mám pracovně svěřenou a tudíž jí i znám z komplexních zpráv. Jedná se většinou o osoby, které byly často v kontaktu s návykovými látkami. Část odsouzených zahájila v rámci věznic studium Vysoké školy teologické v Praze. Všichni zúčastnění byli schopni dotazníky samostatně vyplnit v časovém limitu 10 min. Vyplňovali je ochotně, protože naše spolupráce je dlouhodobá a tím je vytvořena i vzájemná důvěra.

5.3.3. Vyhodnocení dotazníku

1. Jsem

a) Prvovězněný/á

b) vícetrestaný/á

Z celkového počtu respondentů je 13 osob ve VTOS poprvé a 17 osob již poněkolkáté.

Je to i tím, že provedené dotazníkové šetření proběhlo na oddíle odsouzených zařazených do věznice s ostrahou, kde jsou odsouzení za opakovanou trestnou činnost a tím vícetrestaní.

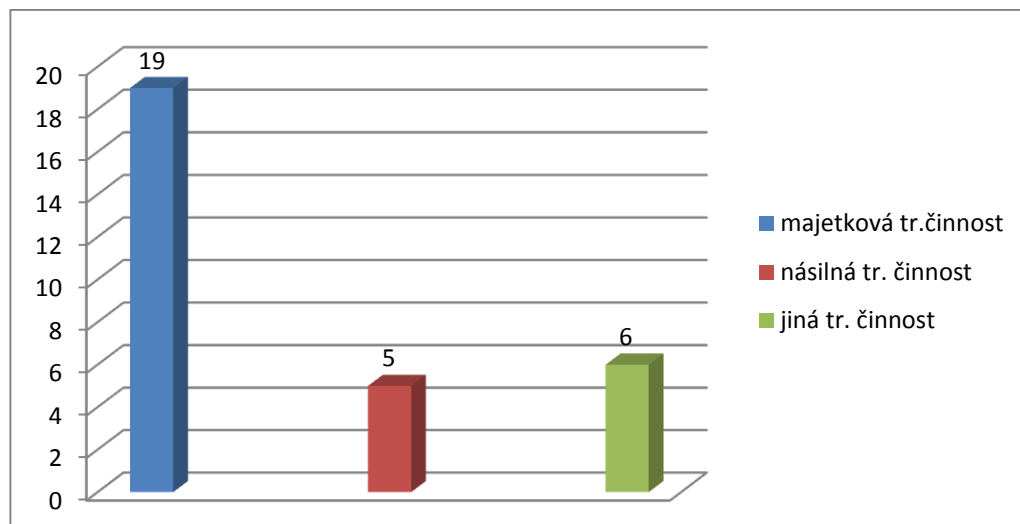
2. Jsem odsouzen/a za

a) majetkovou trestnou činnost

b) násilnou trestnou činnost

c) jinou trestnou činnost (uveďte jakou)

.....

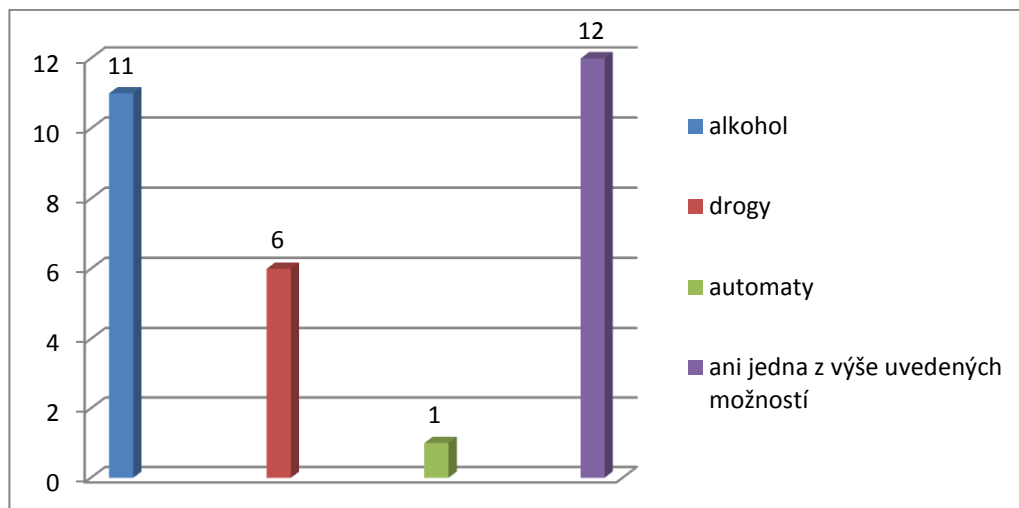

Z celkového počtu dotazovaných jde v 19 případech o odsouzené za majetkovou trestnou činnost, v 5 případech o odsouzené za násilnou trestnou činnost a ve zbylých 6 případech o odsouzené za jinou než majetkovou a násilnou trestnou činnost.

Při odpovědi jiná trestná činnost, se nejčastěji objevovalo odsouzení za neplacení soudem stanoveného výživného.

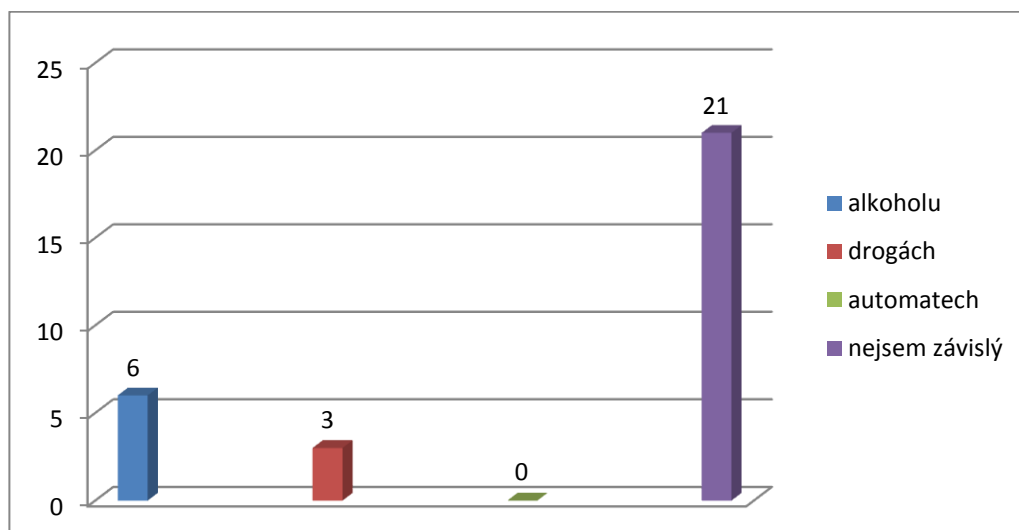
Uspokojit vlastní finanční náklady sociálně přijatelným způsobem nejsou schopny, a proto se často dopouštějí majetkové trestné činnosti, především osoby se závislostí. Uživatelé návykových látek se s prohlubující závislostí dopouštějí opakovaně majetkové trestné činnosti.

3. Příčinou mé trestné činnosti byl
 - a) alkohol
 - b) drogy
 - c) automaty
 - d) ani jedna z výše uvedených možností

U 12 odsouzených nemohla za jejich trestnou činnost ani jedna z uvedených možností, u 11 odsouzených přispěl alkohol k páčání trestné činnosti, u 6 odsouzených to pak byly drogy a u 1 odsouzeného automaty.

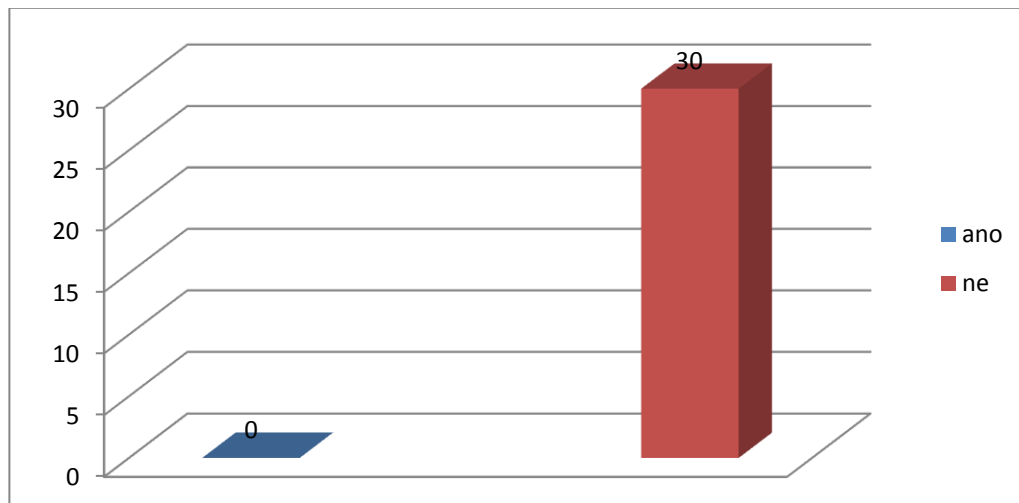
4. Mám problém se závislostí na
- alkoholu
 - drogách
 - automatech
 - nejsem závislý/á

6. Mám soudem nařízenou léčbu závislosti?

a) ano

b) ne

Z celkového počtu dotazovaných nemá nikdo soudem nařízenou léčbu závislosti.

Nehledají se příčiny a rizika závislosti ani soudem, tudíž se ani neodstraňují.

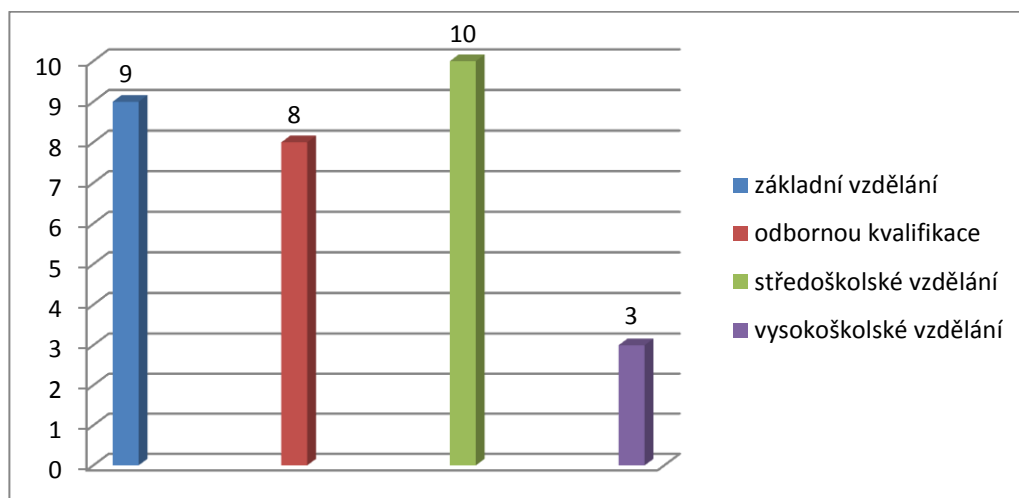
7. Mám ukončené

a) základní vzdělání

b) odbornou kvalifikaci

c) středoškolské vzdělání

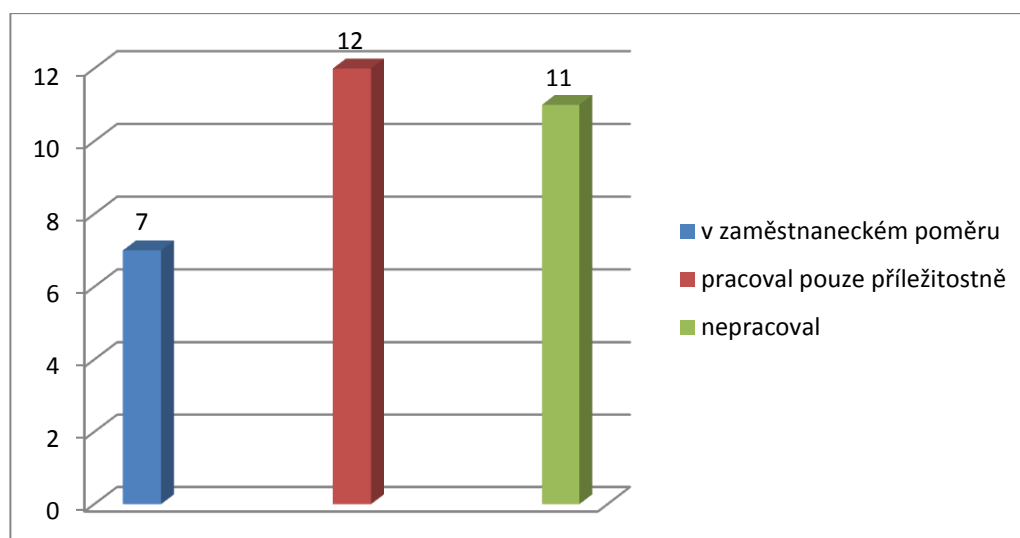
d) vysokoškolské vzdělání

Z dotazovaných má 10 jedinců středoškolské vzdělání, 9 jedinců má pouze základní vzdělání, 8 jedinců má odbornou kvalifikaci a 3 jedinci mají vysokoškolské vzdělání.

Do středoškolského vzdělání respondenti řadí i vyučení v oboru a maturitou a mělo by být dobrým předpokladem pro to, že jedinec bude schopen najít vhodné zaměstnání a dobře se uplatnit na trhu práce.

8. Před nástupem do výkonu trestu jsem byl/a
- a) v zaměstnaneckém poměru
 - b) pracoval/a pouze příležitostně
 - c) nepracoval/a

Z celkového počtu respondentů před nástupem do VTOS nepracovalo 11 osob, 12 osob pracovalo pouze příležitostně a 7 osob bylo v zaměstnaneckém poměru.

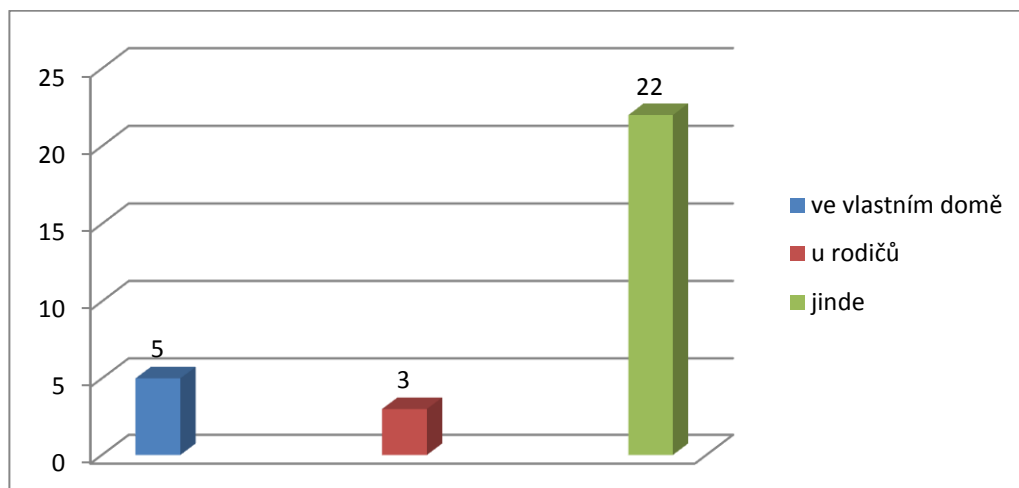
Z 12 osob, které uvedly, že pracovaly příležitostně, uvedla většina, že brigádně neboli „na černo“.

Ačkoliv máme předpoklad v bodě 7 – středoškolské vzdělání, přesto respondenti nepracovali, nemají stále zaměstnání a vysoká část nepracuje, i když nejsme v oblasti s nejvyšší nezaměstnaností, ale v Praze, kde se předpokládá větší pracovní příležitost.

9. Před nástupem do výkonu trestu jsem bydlel/a

- a) ve vlastním domě
- b) u rodičů
- c) jinde (uveďte kde nebo u koho)

.....

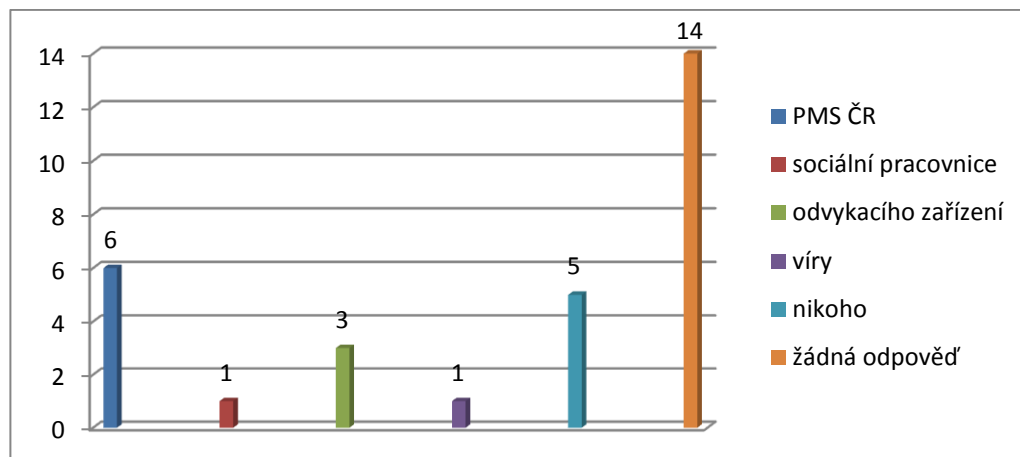
Z celkového počtu respondentů bydlelo před nástupem do VTOS 5 osob ve vlastním domě, 3 osoby u rodičů a 22 osob uvedlo, že jinde.

Odpovědi „jinde“ měli na mysli ve většině případů bydlení u přítele / přítelkyně či podnájmu.

Na vlastní bydlení, jistotu a vytvoření si svého domova nemají respondenti finanční prostředky a zodpovědnost, od rodičů unikají, protože nechtějí být již pod jejich kontrolou. Hledají si jiná řešení – vlastní bydlení, které není stabilní a dlouhodobé, ale pouze krátkodobé, příležitostné, např. u přítelkyně, na ubytovně, u kamaráda.

10. Ke změně své současné situace bych využil/a pomoci

.....
.....

Na poslední otevřenou otázku neodpovědělo celkem 14 dotazovaných. 6 respondentů by ke změně své současné situace využilo pomoci PMS ČR, 5 respondentů nepotřebuje pomoc nikoho, 3 respondenti by využili pomoci odvykacího zařízení, 1 respondent pomoci sociální pracovnice a 1 respondent by se obrátil na víru. K popsání grafu bylo využito termínů běžně používaných ve vězeňské subkultuře (víra, odvykací zařízení).

Celkem 14 respondentů na otázku č. 10 neodpovědělo zřejmě z důvodu, že nechtěli vymýšlet žádnou odpověď. Uzavřené otázky jim vyhovovaly spíše. Respondenti, kteří nepotřebují pomoc nikoho, zřejmě nevidí a nepřipouští si žádný problém. Počet respondentů, kteří by využili pomoci PMS ČR, může ovlivnit i ta skutečnost, že spolupráce je často prezentována jako jedna z podmínek pro kladné vyřízení žádosti o podmíněné propuštění.

Z dotazníku vyplynulo, že většina osob vícetrestaných odpovídá na poslední otázku tím, že by nikoho nepotřebovala ke změně své současné situace, protože na ní ani nic měnit nechce.

U osob majících problémy s některou ze závislostí je TČ v souvislosti právě s ní.

Patrná je i skutečnost neboli propojenost, že osoby, které nemají vyšší než základní vzdělání, nemají stálé jisté zaměstnání a tím stálý příjem, nemají ani své vlastní bydlení, unikají k jedné z návykových látek, která je mnohdy spouštěčem k chování vedoucí k většinou majetkové TČ a nakonec z nich mohou být vícetrestaní odsouzení.

Vyhodnocení hypotéz

- 1) Domnívám se, že více než polovina respondentů bude odsouzena za majetkovou trestnou činnost.

Tato hypotéza se potvrdila, více než polovina respondentů (17 z 30) je odsouzena za majetkovou trestnou činnost.

- 2) Domnívám se, že problém se závislostí bude mít téměř třetina odsouzených.

Tato hypotéza se potvrdila, problém ze závislostí má téměř třetina respondentů (9 z 30)

- 3) Domnívám se, že více než dvě třetiny odsouzených nebyly v minulosti pro závislost léčeny.

Tato hypotéza se potvrdila, neboť v minulosti nebyl z respondentů léčen pro závislost nikdo.

- 4) Domnívám se, že polovina respondentů bude mít základní vzdělání.

Tato hypotéza se nepotvrdila. Základní vzdělání má pouze téměř třetina respondentů (9 z 30). Nejvíce respondentů (10 z 30) má vzdělání středoškolské.

- 5) Domnívám se, že před nástupem do VTOS pracovala více než třetina odsouzených pouze příležitostně neboli brigádně.

Tato hypotéza se potvrdila, před nástupem do VTOS pracovala více než třetina respondentů (12 z 30) pouze příležitostně.

- 6) Domnívám se, že více než polovina odsouzených využije ke změně své současné situace některou z možných pomoci.

Tato hypotéza se nepotvrdila ani nevyvrátila. Tuto hypotézu nelze objektivně zhodnotit, neboť téměř polovina respondentů na otázku neodpověděla.

ZÁVĚR

Do roku 1990 byl vězeňský systém neustále kritizován, ale je dobré si připomenout, že do té doby odcházeli odsouzení z VTOS s tím, že měli zajištěné zaměstnání a bydlení a nad vším probíhala kontrola (pracovní povinnost, pravidelná hlášení na policii). Až po zrušení si uvědomujeme, že vysoké odborné zacházení s vězňnými osobami nepřinese efekt – nebude ekonomické, pokud nebude ošetřena doba těsně před propuštěním a po propuštění z VTOS, kterou čekají odsouzení jako zlom ve svém životě a zlepšení života, ale paradoxně přicházejí nepřipravení do vysoce zátěžové a rizikové situace, neumějí ji řešit nebo hledají řešení nevhodné, které vede k opakovanému selhání. Pokud již k selhání dojde, odsouzený se vrátí zpět do výkonu trestu jeho "nový začátek" však začíná o kousek dál - objeví se nějaké malé vědomosti a z toho poté mírné ponaučení - je alespoň částečně nakloněn ke spolupráci a důvěře. Odvykání a jakákoli změna je během na dlouhou trať, je proto potřeba věnovat klientovi péči opětovně a se stejným nasazením. Ačkoliv se zdá, že vše ustrnulo na stejném bodě, stále se však posunuje vývoj jedince a spolupráce je vždy něčím - určitým posunem, jiná. Pro odborníky pracující s klientem je potom i změnou.

Značným nedostatkem zůstává, že péče, kterou VS ČR poskytuje odsouzenému a veškerý kontakt s klientem v podstatě končí odchodem z věznice, čímž chybí zpětná vazba o chování klienta po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a není proto možné ošetřit jeho případná selhání či relapsy a poskytnout mu další potřebné intervence. Vězeňská služba také tím přichází o cenné informace potřebné pro evaluaci jednotlivých programů či intervencí. V postpenitenciární péči existuje značný prostor pro další spolupráci s nestátními neziskovými organizacemi a dalšími institucemi při převádění klientů do jejich péče. (zdroj: Výroční zpráva VS ČR, s. 130). Dalším nedostatkem je i mezi lidmi, a tudíž i odsouzenými neustále převládající nedůvěra k neziskovým organizacím a tím i neochota jakékoli spolupráce. Problémem je i to, že SANANIM, o.s. nespolupracuje se všemi věznicemi v České republice, ale jen asi s jednou třetinou z nich. Bylo by pro odsouzené prospěšné rozšířit nejenom jejich činnost, ale i činnost dalších organizací.

Zahájení a realizaci programu změny životního stylu můžeme chápat jako cestu jako společného objevování a experimentování klienta a terapeuta. Terapeut by měl být v roli spoluobjevitele nebo kolegy. Cílem je nakonec v programu vhodném pro klienta a postavenému právě pro něj, pro jeho individualitu.³⁹

³⁹ Wanigarante, Shamil. *Prevence relapsu pro závislá chování*. Praha: 2008. ISBN 978-80-254-3357-7, s. 124.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Domácí literatura

BAJCURA, Lubomír. *Práva vězně*. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-555-6.

ČERNÍKOVÁ, Sedláček. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Policejní Akademie ČR, 2002. ISBN 80-7251-104-1.

HÁLA, Jan. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005. ISBN 80-86708-05-5.

MIOVSKÝ, M., SPIRIG, H., HAVLÍČKOVÁ, M. *Vězeňství a nelegální drogy*. Praha : Úřad vlády ČR, 2003. ISBN 80-86724-03-X.

MRAVČÍK, V. a kol. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v ČR v roce 2010*. Praha: Úřad vlády ČR, 2011. ISBN 978-807440-056-8.

Zahraniční literatura

WANIGARANTE, Shamil. *Prevence relapsu pro závislá chování*. Praha: 2008. ISBN 978-80-254-3357-7.

Ostatní zdroje

ROZKOVCOVÁ, Olga. *Bakalářská práce, Komunikace se sluchově postiženým ve výkonu trestu*. Praha 2010.

SANANIM, o.s. *Výroční zpráva za rok 2009*.

Sdružení pro probaci a mediaci v justici, o.s. *Kroky před propuštěním, po propuštění*. Praha 2011. ISBN 978-80-904116-1-6.

Probační a mediační služba ČR. *Manuál pro účastníky školení pro členy Komise pro podmíněné propuštění v Praze 2009*.

Legislativa

Listina základních práv a svobod č. 2/1993 Sb.

Nařízení ministra spravedlnosti č. 5/2008 o lékařské posudkové činnosti v podmínkách VS ČR u osob ve výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody.

Nařízení generálního ředitele VS ČR, č. 39/2003, kterým se vyhlašuje kodex profesní etiky zaměstnance VS ČR.

Trestní zákon č. 140/1961 Sb.

Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.

Ústava České republiky č. 1/1993 Sb.

Vnitřní řád Vazební věznice Praha-Ruzyně

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Zákon č. 555/1992 Sb.

Zákon o výkonu trestu odnětí svobody č. 169/1999 Sb.

Internetové zdroje

www.vscr.cz

www.spj.cz

www.pmscr.cz

www.sananim.cz

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A – DOTAZNÍK	I
----------------------------	---

PŘÍLOHY

Příloha A – Dotazník

DOTAZNÍK

- Jsem
a) provověžněný/á
b) vícetrestaný/á
- Jsem odsouzen/a za
a) majetkovou trestnou činnost
b) násilnou trestnou činnost
c) jinou trestnou činnost (uveďte jakou)
- Příčinou trestné činnosti byl
a) alkohol
b) drogy
c) automaty
d) ani jedna z výše uvedených možností
- Mám problém se závislostí na
a) alkoholu
b) drogách
c) automatech
d) nejsem závislý/á
- Byl/a jsem v minulosti léčen/a pro závislost?
a) ano
b) ne
- Mám soudem nařízenou léčbu závislostí?
a) ano
b) ne
- Mám ukončené
a) základní vzdělání
b) odbornou kvalifikaci
c) středoškolské vzdělání
d) vysokoškolské vzdělání
- Před nástupem do výkonu trestu jsem byl/a
a) v zaměstnaneckém poměru
b) pracoval/a pouze příležitostně
c) nepracoval/a
- Před nástupem do výkonu trestu jsem bydlel/a
a) ve vlastním domě
b) u rodičů
c) jinde (uveďte kde nebo u koho)
- Ke změně své současné situace bych využil/a pomoci

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Bc. Olga Rozkovcová, DiS.

Obor: Speciální pedagogika

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Spolupráce VS ČR s neziskovými organizace a PMS ČR

Rok: 2012

Počet stran bez příloh: 51

Celkový počet stran příloh: 1

Počet titulů české literatury a pramenů: 18

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 1

Počet internetových zdrojů: 4

Vedoucí práce: PaedDr. Lubomír Bajcura, Ph.D.